Пролетарыі ўсіх краін, злучайцеся!

Серада 30 сакавіка 1938 г., № 16 (360).

Цана 20 кап.

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган праўлення Саюза совецкіх пісьменнікаў БССР і Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР

АБ ПРАВЯДЗЕННІ ВЫБАРАЎ КІРУЮЧЫХ ПАРТЫЙНЫХ ОРГАНАЎ

Пастанова Цэнтральнага Камітэта ВКП(б)

Прызнаць неабходным правесці ў перыяд красавік—першая палова чэрвеня 1938 года выбары кіруючых партыйных органаў ва ўсіх пярвічных, раённых, гарадскіх, акруговых, абласных, краявых і рэспубліканскіх партыйных арганізацыях.

Лічыць важнейшай задачай усіх партыйных арганізацый у надыходзячых выбарах забяспечыць выбранне ў кіруючыя партыйныя органы зусім праверaных большэвікоў, беззаветна адданых нашай партыі, выпрабаваных у барацьбе з ворагамі народа і здольных да канца абараняць справу комуністычнай партыі.

Выбары кіруючых партыйных органаў павінны быць праведзены пад знакам далейшага ўсямернага ўздыму партыйна-палітычнай работы, умацавання сувязі партарганізацый з масамі і паспяховага выканання палітычных і гаспадарчых задач, якія стаяць перад партарганізацыямі.

Выбары кіруючых партыйных органаў неабходна правесці на аснове строгага захавання ўнутрыпартыйнай дэмакратыі і смелага разгортвання большэвіцкай крытыкі і самакрытыкі.

29 сакавіка 1938 года. ***ЦК ВКП(б).***

ЗА НОВЫ ЎЗДЫМ І РОСКВІТ КІНЕМАТАГРАФІІ

Совецкая кінематаграфія з кожным годам дасягае ўсё новых і новых поспехаў, узбагачае наша мастацтва выдатнымі кінофільмамі. «Браняносец Пацёмкін», «Чапаеў» і іншыя шэдэўры нашага кіно абыйшлі экраны амаль усіх краін і прадэманстравалі перад усім светам цудоўны росквіт соцыялістычнага мастацтва. За апошнія годы совецкая кінематаграфія стварыла рад новых выдатных фільмаў «Ленін у Кастрычніку», «Мы з Краншта́та». «Пётр Першы», «Дэпутат Балтыкі», «Юнацтва Максіма», «Балтыйцы», «Багатая нявеста», «Вялікі грамадзянін» і інш. Ідэйная і мастацкая вартасць іх прызнана мільёнамі гледачоў.

Гэтыя фільмы маюць вялікае палітычнае, рэволюцыйнае значэнне. Даючы ацэнку творам нашай кінематаграфіі, таварыш Сталін гаварыў:

«Валодаючы выключнымі магчымасцямі духоўнага ўздзейнічання на масы, кіно дапамагае рабочаму класу і яго партыі выхоўваць працоўных у духу соцыялізма, арганізоўваць масы на барацьбу за соцыялізм, уздымаць іх культуру і палітычную боездольнасць».

І ўрад нашай краіны адзначыў высокімі, самымі пачэснымі ўзнагародамі работнікаў совецкай кінематаграфіі, тварцоў лепшых фільмаў. Днямі ўказам Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР узнагароджаны ордэнамі Саюза ССР і ганаровымі граматамі Вярхоўнага Совета СССР рэжысёры, сцэнарысты, артысты, мантажоры і рабочыя-стахаваўцы, якія стварылі ў 1937-38 гадах фільмы, атрымаўшыя аднадушнае адабрэнне гледачоў, — «Ленін у Кастрычніку», «Пётр Першы», калгасны фільм «Багатая нявеста».

Гэтыя поспехі, гэты росквіт нашай кінематаграфіі дасягнуты дзякуючы выключнаму клопату партыі і ўрада, асабіста таварыша Сталіна аб нашым кіномастацтве.

Ворагі народа, якія арудавалі на фронце кінематаграфіі, прынеслі нямала шкоды. Яны — подлыя найміты фашысцкіх разведак — усяляк тармазілі развіццё нашай кінематаграфіі, усяляк перашкаджалі стварэнню фільмаў аб нашай соцыялістычнай рэчаіснасці, зрывалі і дэзарганізоўвалі работу кіностудый нацыянальных рэспублік. У прыватнасці, арудваўшыя ў Белдзяржкіно ворагі народа ўвесь час тармазілі развіццё беларускай совецкай кінематаграфіі. Таму да апошняга часу Белдзяржкіно адставала ад перадавых кіно-арганізацый Саюза ССР. Разам з тым на яўны брак з-за шкодніцкай арганізацыі вытворчасці фільмаў разбазарваліся сотні тысяч рублёў дзяржаўных грошай.

Варожыя гнёзды ў кінематаграфіі разгромлены. І рашуча ачышчаючыся ад варожых элементаў, ліквідуючы вынікі шкодніцтва наша кіномастацтва выходзіць на шырокую дарогу новага росквіту.

Беларуская кінематаграфія ў 1937 годзе здолела даць яркі абаронны фільм «Балтыйцы», цікавы нарыс пра квітнеючую Совецкую Беларусь «Чырвоны дазор». Але поруч з гэтым Белдзяржкіно нават у апошні час выпускаліся на экран і недапрацаваныя, незадавальняючыя гледача мастацкім і ідэйным узроўнем фільмы. Гэта сведчыць аб тым, што не былі належным чынам выкарыстаны творчыя кадры і творчыя магчымасці студыі «Совецкая Беларусь», не было сапраўднай барацьбы за ідэйную і мастацкую якасць прадукцыі.

На аснове пастаноў СНК СССР «Аб стварэнні Камітэта па справах кінематаграфіі пры СНК СССР» і «Аб паляпшэнні арганізацыі вытворчасці кінокарцін» зараз карэнным чынам перабудоўваецца ўся работа нашай кінематаграфіі. Гэтыя пастановы для кінематаграфіі маюць сапраўды гістарычнае значэнне. Яны забяспечваюць поўную ліквідацыю вынікаў шкодніцтва, хуткі далейшы ўздым совецкай кінематаграфіі, патрэбнае разгортванне кінофікацыі ў нашай краіне.

Ствараецца адзіны кіраўнічы орган па ўсіх справах кінематаграфіі, у тым ліку па вытворчасці кінокарцін, кінофікацыі і пракату кінофільмаў па ўсяму Совецкаму Саюзу—Камітэт па справах кінематаграфіі пры СНК СССР. Пры Соўнаркомах саюзных рэспублік будуць створаны ўпраўленні кінофікацыі, як органы Камітэта. Пры Камітэце ствараецца Совет з удзелам прадстаўнікоў Саюзных рэспублік. Мерапрыемствы, якія ўказаны ў пастанове ўрада аб паляпшэнні вытворчасці кінокарцін, канчаткова ліквідуюць арганізацыйную блытаніну і агульную неўпарадкаванасць кіновытворчасці.

Пастановай урада канчаткова ліквідуецца тое, існаваўшае да гэтага часу, становішча, калі нашы пісьменнікі былі ў кінематаграфіі выпадковымі гасцямі і не адыгрывалі ў стварэнні кінофільмаў самастойнай ролі. Пастановай урада ўтвараюцца ў складзе Камітэта і ў кіностудыях сцэнарныя аддзелы, якія павінны забяспечыць «шырокае прыцягненне кадраў пісьменнікаў, драматургаў і маладых пачынаючых аўтараў і арганізацыю кансультацыі і дапамогі ім у рабоце».

Наш глядач чакае фільмаў аб утварэнні Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Рэспублікі і выключнай ролі ў гэтым вялікага правадыра народаў таварыша Сталіна, аб сёнешнім квітнеючым соцыялістычным жыцці беларускай калгаснай вёскі і рабочых прамысловых цэнтраў, аб нашых гераінях-жанчынах, аб стаханаўцах, аб грамадзянскай вайне і нашай абароннай магутнасці, аб сёнешнім дні Чырвонай Арміі, аб слаўных чэкістах — наркамунутдзельцаў, нашай совецкай разведцы, якая, на чале з любімым наркомам Н. І. Ежовым, разграміла ўсе варожыя гнёзды, аб мужных пагранічніках Заходняга рубяжа непрыступнага Совецкага Саюза.

Становішча беларускай кінематаграфіі зараз яшчэ нездавальняючае. Сцэнарыі, якія знаходзяцца ў вытворчасці, не ахапляюць найбольш важных і патрэбных у сучасны момант тэм. У бліжэйшы час студыя дае толькі тры кароткаметражныя фільмы па творах А. П. Чэхава і фільм «11 ліпеня» Яшчэ нават не арганізавана напісанне сцэнарыяў на найбольш важныя тэмы. Праектаў і планаў больш чым патрэбнай творчай працы.

Недапушчальна тое, што да сёнешняга дня рад рэжысёраў, рад творчых работнікаў студыі не маюць працы, лічацца ў «рэзерве». Ненармальна тое, што да гэтага часу няма адпаведных клопатаў аб вырашчванні маладых творчых кадраў у студыі, што не прыцягнуты да работы ў галіне кінематаграфіі лепшыя акторы, кампазітары, мастакі Совецкай Беларусі.

Урадам СССР дадзен шлях да далейшага росквіту. Зараз усё — у руках кіруючых і творчых работнікаў кінематаграфіі. І справа ўсёй грамадскасці, нашых пісьменнікаў і работнікаў мастацтва — разам з работнікамі кіно змагацца за выкананне наказу вялікага Сталіна, які дадзен ім у звароце да работнікаў кіно:

«Совецкая ўлада чакае ад вас новых поспехаў — новых фільмаў, праслаўляючых падобна «Чапаеву» веліч гістарычных спраў барацьбы за ўладу рабочых і сялян Совецкага Саюза, мабілізуючых на выкананне новых задач і напамінаючых як аб дасягненнях, так і аб цяжкасцях соцыялістычнай будоўлі.

Совецкая ўлада чакае ад вас смелага пранікнення вашых майстроў у новыя галіны «самага важнага» (Ленін) і самага масавага з мастацтваў — кіно».

За большэвіцкую, творчую работу, таварышы!

В. І. ЛЕНІН і А. М. ГОРКІ ў 1920 годзе. Белсаюзфота.

Вялікаму правадыру, настаўніку і другу таварышу СТАЛІНУ

Дарагі Іосіф Вісарыёнавіч!

Мы — прадстаўнікі партыйных, комсамольскіх і профсаюзных арганізацый Менска, сабраўшыся на пасяджэнне разам з работнікамі Акадэміі навук і пісьменнікамі Совецкай Беларусі, звяртаемся да Вас, вялікі правадыр народаў, са словамі любві і адданасці ў дзень 70-годдзя з дня нараджэння выдатнейшага пролетарскага пісьменніка, асновапаложніка соцыялістычнай літаратуры **Аляксея Максімавіча ГОРКАГА.**

Вялікі і верны сын нашай радзімы, Аляксей Максімавіч, вышаўшы з нетраў працоўных мас, прайшоўшы вялікую дарогу суровага жыцця, увесь час нястомна змагаўся і натхняў народ на барацьбу за комунізм. Магутнае, страснае і прароцкае слова Аляксея Максімавіча ў часы чорнай рэакцыі гучала набатам, заклікала, арганізоўвала думкі і пачуцці прыгнечаных мас на барацьбу за пролетарскую рэволюцыю.

— Бура, хутка грымне бура!

Аляксей Максімавіч Горкі — бліжэйшы саратнік Владзіміра Ільіча і Ваш, Іосіф Вісарыёнавіч, лепшы друг—да апошніх хвілін свайго жыцця вёў бязлітасную барацьбу супроць заклятых ворагаў народа, ворагаў квітнеючай соцыялістычнай бацькаўшчыны, супроць крывавага фашызма.

Аляксей Максімавіч Горкі беззаветна любіў геранчны совецкі народ, быў у першых радах самаадданых байцоў за пабудову новай соцыялістычнай культуры, новага соцыялістычнага грамадства.

Аляксей Максімавіч Горкі — са сталінскай страснасцю няўхільна абараняў сусветную культуру ад фашысцкіх варвараў, інквізітараў і пагромшчыкаў, яднаючы навакол ленінска-сталінскага сцяга ўсё лепшае, прагрэсіўнае чалавецтва.

Аляксей Максімавіч Горкі быў сэрцам совецкай літаратуры. З выключнай бацькоўскай цеплынёй і клопатамі расціў і пеставаў ён паэтаў і пісьменнікаў. Ен вучыў і патрабаваў ад літаратара глыбокага ведання жыцця, шчыльнай і непарушнай сувязі з народам, вучыў усім сэрцам любіць свой герайчны народ і яго геніяльных правадыроў.

Аляксей Максімавіч Горкі сістэматычна, з выключнай настойлівасцю, выхоўваў літаратурную моладзь, дапамагаў рабочым і калгаснікам — маладым талентам узнімацца на вышыні культуры, вучыў іх майстэрству, вучыў іх любіць мастацкае слова, указваючы на магутную сілу літаратуры, як зброі партыі Леніна — Сталіна ў барацьбе за шчаслівае і раdаснае жыццё.

Аляксей Максімавіч Горкі аддаваў свае сілы і энергію росту і росквіту літаратур народаў Совецкага Саюза. Беларускія совецкія пісьменнікі ніколі не забудуць увагі, клопатаў і ўказанняў геніяльнага настаўніка ісці няўхільна па шляху большэвіцкай партыі і пад яе кіраўніцтвам, не шкадуючы сіл і жыцця, змагацца мастацкім словам за новага чалавека, за далейшае развіццё Совецкай Беларусі пад сонцам сталінскай дружбы народаў.

Аляксея Максімавіча Горкага люта ненавідзелі ворагі. З усмешкай Іуды здраднікі і шпіёны, трацкісцка-бухарынскія і нацыянал-фашысцкія забойцы падкраліся да ложка хворага песняра і подлай рукой замест лякарства падчаслі ў шклянцы атруту. Яны, праклятыя народам, умярцвілі палымнеючае благароднае сэрца вялікага гуманіста, песняра большэвіцкай праўды. Яны забілі Максіма Горкага.

Але ніякія фашысцкія гады не змогуць умярцвіць ідэі, неўміручае слова Аляксея Максімавіча, як і тую цудоўную справу, якой ён аддаў сваё мужнае, выдатнае жыццё.

Горкі — гэта неўміручасць.

Няхай жыве і квітнее вялікая соцыялістычная культура!

Слава партыі Леніна — Сталіна — кіраўніку і арганізатару перамог соцыялізма!

Няхай жыве на радасць і шчасце народаў лепшы друг совецкай літаратуры, мудры і любімы правадыр працоўных — **Іосіф Вісарыёнавіч СТАЛІН!**

ІНСТРУКЦЫЯ АБ ПРАВЯДЗЕННІ ВЫБАРАЎ КІРУЮЧЫХ ПАРТЫЙНЫХ ОРГАНАЎ

1. Пры правядзенні выбараў кіруючых партыйных органаў неабходна строга кіравацца наступным рашэннем Пленума ЦК ВКП(б) ад 27 лютага 1937 года:

«Забараніць пры выбарах парторганаў галасаванне спісам. Галасаванне праводзіць па асобных кандыдатурах, забяспечыўшы пры гэтым за ўсімі членамі партыі неабмежаванае права адводу кандыдатаў і крытыкі апошніх.

Устанавіць пры выбарах парторганаў закрытае (тайнае) галасаванне кандыдатаў».

2. Закрытым (тайным) галасаваннем выбіраюцца:

а) дэлегаты ад пярвічных партыйных арганізацый на раённыя, гарадскія партыйныя канферэнцыі і дэлегаты ад раённых, гарадскіх, акруговых партыйных канферэнцый на абласныя, краявыя партыйныя канферэнцыі і з'езды нацкомпартый;

б) члены партыйных камітэтаў і партыйныя арганізатары (там, дзе няма парткомаў) пярвічных партыйных арганізацый, члены пленумаў райкомаў, гаркомаў, акругкомаў, абкомаў, крайкомаў і ЦК нацкомпартый і члены рэвізійных камісій.

3. Сакратары парткомаў пярвічных партарганізацый, сакратары і члены бюро райкомаў, гаркомаў, акругкомаў, абкомаў, крайкомаў, ЦК нацкомпартый выбіраюцца адкрытым галасаваннем на пленумах адпаведных камітэтаў.

4. Прэзідыум і іншыя кіруючыя органы партыйнай канферэнцыі (схода) выбіраюцца адкрытым галасаваннем у колькасці, вызначаемай самой канферэнцыяй (сходам).

У кіруючыя органы канферэнцыі і ў склад нававыбіраемага партыйнага камітэта могуць быць выбраны таксама дэлегаты партыйных канферэнцый з правам дарадчага голасу.

5. Выбары кіруючых партыйных органаў праводзяцца пасля заслухання, абмеркавання і прыняцця канферэнцыяй (сходам) рашэння па справаздачнаму дакладу адпаведнага партыйнага камітэта і рэвізійнай камісіі.

Справаздачы партыйных органаў папярэдне абмяркоўваюцца на пленумах адпаведных камітэтаў партыі.

Папярэдняе абмеркаванне справаздачных дакладаў на пленумах камітэтаў партыі не пазбаўляе членаў пленумаў гэтых камітэтаў права выступаць на партыйных сходах і канферэнцыях з крытыкай кіраўніцтва партыйнай арганізацыі.

6. Перад правядзеннем выбараў партыйная канферэнцыя (сход) устанаўляе колькасць членаў і кандыдатаў выбіраемых партыйных органаў.

7. Кандыдатуры ў новы склад кіруючага партыйнага органа высоўваюцца дэлегатамі і абмяркоўваюцца персанальна непасрэдна на самой партыйнай канферэнцыі (асобна ў члены і кандыдаты партыйнага органа).

Папярэдняе складанне спісаў і абмеркаванне іх апрача пасяджэння партыйнай канферэнцыі (схода) не дапускаецца.

Кожнаму ўдзельніку схода, дэлегату канферэнцыі, які жадае выставіць тую ці іншую кандыдатуру ў склад кіруючага партыйнага органа, прэзідыум канферэнцыі (схода) прадастаўляе слова для ўнясення прапановы аб кандыдатуры і для абгрунтавання гэтай прапановы.

У выпадку паступлення прапановы аб спыненні выстаўлення кандыдатур, прэзідыум канферэнцыі (схода) ставіць гэту прапанову на рашэнне канферэнцыі (схода) і адкрытым галасаваннем вырашаецца пытанне прадаўжаць ці спыніць запіс новых кандыдатур.

8. Абмеркаванне ўсіх кандыдатур, высунутых у склад кіруючага партыйнага органа, вядзецца ў тым парадку, як яны былі запісаны, па меры іх паступлення ў прэзідыум партыйнай канферэнцыі (схода).

Пры персанальным абмеркаванні кандыдатур павінна быць забяспечана неабмежаванае права адводу высунутых кандыдатур у склад кіруючага партыйнага органа, г. зн. кожны дэлегат можа адводзіць любую колькасць высунутых кандыдатур і па кожнай высунутай кандыдатуры можа выказвацца неабмежаваная колькасць дэлегатаў, як «за», так і «супроць».

У выпадку паступлення прапановы аб спыненні абмеркавання той ці іншай кандыдатуры, канферэнцыя (сход) адкрытым галасаваннем вырашае пытанне аб спыненні ці прадаўжэнні абмеркавання данай кандыдатуры.

Дэлегаты партыйнай канферэнцыі з правам дарадчага голасу і кандыдаты ў члены ВКП(б) на сходах пярвічных партарганізацый і на раённых партыйных сходах карыстаюцца правам дарадчага голасу пры абмеркаванні кандыдатур у кіруючыя партыйныя органы.

9. Пасля абмеркавання кандыдатур, супроць якіх паступілі адводы, неабходна, у кожным асобным выпадку ў парадку адкрытага галасавання, вырашаць пытанне аб уключэнні ці не ўключэнні данай кандыдатуры ў спіс, складаемы партыйнай канферэнцыяй (сходам) для правядзення выбараў у кіруючыя партыйныя органы закрытым (тайным) галасаваннем.

Пры гэтым неабходна падлічыць усе галасы як «за адвод», так і «супроць адводу».

Кандыдатуры, супроць якіх адводаў не паступіла, не ставяцца на адкрытае галасаванне і ўключаюцца ў спіс для правядзення выбараў закрытым (тайным) галасаваннем.

10. Перад правядзеннем выбараў кіруючых партыйных органаў для падліку рэзультатаў галасавання партыйная канферэнцыя (сход) выбірае адкрытым галасаваннем шчотную камісію ў колькасці, устанаўляемай канферэнцыяй (сходам). Члены шчотнай камісіі выбіраюць старшыню шчотнай камісіі.

Перад галасаваннем старшыня шчотнай камісіі абавязан растлумачыць дэлегатам партыйнай канферэнцыі (схода) парадак правядзення закрытага (тайнага) галасавання.

Шчотная камісія перад закрытым галасаваннем абавязана падрыхтаваць выбарчыя скрынкі і асабіста іх апячатаць.

11. Закрытае (тайнае) галасаванне пры выбарах кіруючых партыйных органаў павінна праводзіцца на закрытым пасяджэнні партыйнай канферэнцыі ў прысутнасці толькі дэлегатаў з правам рашаючага голасу.

12. Кожны дэлегат з правам рашаючага голасу атрымлівае адзін экземпляр спісу кандыдатур, намечаных канферэнцыяй (сходам) у кіруючы партыйны орган. На дэлегацкім мандаце члена партыі ці ў спісах прысутных на канферэнцыі (сходзе) членаў партыі павінна быць зроблена адзнака аб тым, што член партыі прымаў удзел у галасаванні.

13. Кожны дэлегат у спісе кандыдатур пры закрытым (тайным) галасаванні мае права закрэсліваць асобныя кандыдатуры ці дабаўляць новыя кандыдатуры ў склад кіруючага партыйнага органа, незалежна ад таго, у якой колькасці ўстанавіла канферэнцыя (сход) выбіраць партыйны орган.

14. Пасля галасавання шчотная камісія ўскрывае выбарчыя скрынкі і, не выходзячы з будынка канферэнцыі (схода), робіць падлік рэзультатаў галасавання, асобна членаў партыйных органаў і асобна кандыдатаў у члены партыйных органаў.

Шчотная камісія абавязана падлічыць усе галасы «за» і «супроць» кожнай кандыдатуры ў паасобку.

Пасля падліку галасоў шчотная камісія складае пратакол, у які заносіць рэзультаты галасавання па кожнай кандыдатуры ў паасобку, і ўсе члены камісіі падпісваюць гэты пратакол.

У памяшканні, дзе праводзіцца падлік, ніхто не мае права знаходзіцца, апрача членаў шчотнай камісіі.

15. Шчотная камісія на пасяджэнні партыйнай канферэнцыі (сходзе) дакладвае рэзультат галасавання па кожнай кандыдатуры ў паасобку.

Выбранымі ў склад кіруючага партыйнага органа лічацца кандыдатуры, атрымаўшыя большасць галасоў, але не менш паловы галасоў прысутных на канферэнцыі дэлегатаў з правам рашаючага голасу.

16. Усе матэрыялы закрытага (тайнага) галасавання (спісы кандыдатур, пісьмовыя заявы, падлікі галасавання і т. п.) павінны захоўвацца ў партыйных органах на правах сакрэтных дакументаў.

ЦК ВКП(б).

29 сакавіка 1938 г.

В. І. ЛЕНІН І А. М. ГОРКІ

Праф. М. К. ДАБРЫНІН

Наўрад ці можна прыдумаць больш яркую і трапную характарыстыку для А. М. Горкага, чым характарыстыка буравесніка рускай рэволюцыі. Л. Андрэеў пісаў А. М. Горкаму ў 1901 годзе: «Вас назвалі «буравеснікам». А яшчэ-б правільней было назваць «бураглашатаем»... Вы не толькі паведамляеце аб надыходзячай буры: вы буру клічаце за сабой». Гэта — добра, сапраўды Горкі нёс буру разам з сабой. Яго паяўленне ў літаратуры было асвяжаючым і знамянальным. Пасля пропаведзі малых спраў у 80-я годы, пасля матываў стомленасці, расчараванасці, няўпэўненасці, пасля ўсведамлення бязмэтнасці барацьбы, пасля пропаведзі «несупраціўлення злу гвалтам», раздаўся малады гучны голас буравесніка, які клікаў буру, прагнуў бітвы, агалашаў лозунг: «Алвага храбрых — вось жыцця мудрасць!»

Горкі з'явіўся ў літаратуры, як вясна ў прыродзе, што ўсё абнаўляе, абяцае росквіт і радасць. Супастаўляючы яго творчасць з мастакамі 80—90-х год, адчуваеш у ім штосьці адрозніваючае, своеасаблівае, самабытнае, гістарычна немінучае. Гэта асабліва ясна выступае з супастаўлення Горкага з А. П. Чэхавым. Апошні гаварыў: «Вось мяне часта дакараюць, нават Талстой дакараў, што я пішу аб дробязях, што няма ў мяне станоўчых герояў: рэволюцыянераў, Александраў Македонскіх, ці хоць-бы, як у Лескова, проста сумленных спраўнікаў, а дзе іх узяць? Я і рад-бы!.. Жыццё ў нас правінцыяльнае, гарады небрукаваныя, вёскі бедныя, народ паношаны. Усе мы ў маладосці чырыкаем, як вераб'і на дзярме, а ў сорак год — ужо старыя і пачынаем думаць аб смерці. Якія мы героі!» А задача ў Чэхава была сказаць: паглядзіце на сябе, паглядзіце, як вы кепска і нудна жывеце. Самае галоўнае, каб людзі гэта зразумелі, а калі яны гэта зразумеюць, яны абавязкова створаць сабе іншае, лепшае жыццё. Я не ўбачу, але я ведаю, яно будзе зусім іншае, непадобнае на тое, што ёсць. Гэтая мара Чэхава прайшла як асноўны лейтматыў праз усю яго творчасць. Якое добрае і цудоўнае будзе жыццё праз 100—200 год!

Аб новым жыцці марыў і М. Горкі, але шлях у яго быў зусім іншы і светаадчуванне таксама іншае. Вельмі цікава пісаў М. Горкі А. Чэхаву ў 1900 годзе. «Чытаў «Даму» вашу. Ведаеце, што вы робіце? Забіваеце рэалізм. І заб'еце вы яго хутка — насмерць, надоўга. Гэта форма аджыла свой час—факт! Далей за вас ніхто не можа ісці па гэтай сцежцы, ніхто не можа пісаць так проста аб такіх простых рэчах, як вы гэта ўмееце. Пасля самага нязначнага вашага апавядання ўсё здаецца грубым, напісаным не пяром, а нібы паленам. І, галоўнае, усё здаецца не простым, г. зн. не праўдзівым. Гэта правільна... Так, дык вось, — рэалізм вы ўкакошыце. Я гэтаму надзвычайна рад. Будзе ўжо! Ну яго к чорту! Сапраўды-ж, настаў час патрэбы ў гераічным: усе хочуць абуджаючага, яркага, такога, ведаеце, каб не было падобна на жыццё, а было-б вышэй за яго, лепш, прыгажэй. Абавязкова патрэбна, каб цяперашняя літаратура пачала крышку падфарбоўваць жыццё, і як толькі яна гэта пачне, жыццё ўпрыгожыцца, г. зн. людзі зажывуць шпарчэй, ярчэй. А цяпер вы паглядзіце-ка, якія ў іх дрэнныя вочы—нудныя, мутныя, замарожаныя».

Найвялікшы рэаліст нашага часу, тварэц соцыялістычнага рэалізма, гаворыць аб смерці рэалізма. Так, той рэалізм, які стварыла літаратура да Горкага, паміраў, на змену яму прышоў рэволюцыйны рамантызм Горкага, а затым яго-ж соцыялістычны рэалізм. Але гэта ўжо была іншая форма, больш высокая, якая ўвабрала ў сябе ўсе дасягненні мінулага і прадстаўляла новы этап у развіцці мастацтва. Творчасць Горкага 90—900 год была іменна такой яркай, маляўнічай, незвычайнай, якая кліча наперад, адмаўляе ўсю пошласць, гразь, мерзасць, мяшчанства жыцця. Чэхаў станавіўся ў позу назіральніка і сатырыка, які паказвае гнуснасці жыцця, прадастаўляючы самому чытачу ці гледачу зрабіць з твораў вывад: «так жыць немагчыма». Горкі, як пісьменнік, браў на сябе іменна гэту задачу, задачу адмаўлення і барацьбы, задачу клікаць наперад да новага жыцця. Лепшым доказам гэтага з'яўляецца ўся яго творчасць, яго тон, яго пафас. Тут сказалася воля да жыцця, актыўныя дзейсныя адносіны да яго, аб чым Горкі не раз заяўляў і як мастак і як публіцыст. У апавяданні 1898 года «Чытач» М. Горкі піша: «Мэта літаратуры — дапамагаць чалавеку разумець сябе самога, павысіць яго веру ў сябе і развіць у ім імкненне да ісціны, змагацца з пошласцю ў людзях, умець знайсці добрае ў іх, абуджаць у іх душах сорам, гнеў, мужнасць, рабіць усё для таго, каб людзі сталі благародна-дужымі».

У публіцыстычных артыкулах ён заяўляе: «Сэнс дваццаціпяцігадовай грамадскай работы маёй, як я разумею яе, зводзіцца да страснага майго жадання абуджаць у людзях дзейсныя адносіны да жыцця». Гэтыя дзейсныя, актыўныя адносіны да жыцця, імкненне замяшацца ў гушчу жыцця, мясіць яго і так і гэтак, аднаму перашкодзіць, другому дапамагчы — было характэрным для ўсёй творчай дзейнасці Горкага. Гэта і адрознівала яго ад Чэхава. Ен не быў і не мог быць толькі назіральнікам, чалавекам па-за партыяй, па-за плынямі, як хацеў таго Чэхаў, ён быў партыйным літаратарам заўсёды, усведамляючы ці не ўсведамляючы гэта — усё адно.

Гэта рыса творчасці А. М. Горкага не з'яўляецца толькі яго асабістай якасцю, яна з'яўляецца адлюстраваннем аб'ектыўнай рэчаіснасці. Горкі з'яўляецца прадуктам пэўнага асяроддзя, пэўных умоў, ён звязан і ў сваім развіцці і ў сваёй творчасці з рабочым класам. «Я вельмі багата сцярпеў і вымушан цярпець для таго, каб раўнадушна слухаць пропаведзь аб неабходнасці цярпення, я не магу дазволіць сабе вучыць другіх сумніцельным дабрачыннасцям — пакоры і цярпенню. Падобныя пропаведзі арганічна варожыя мне і я лічу іх безумоўна шкоднымі для маёй краіны». Горкі прайшоў суровую школу жыцця, якая шчодра напаіла яго горам і выхавала з яго барацьбіта, які ўсімі сваімі сіламі імкнецца разбурыць стары свет гнёту, гвалту, жахаў, пакут... Паўтараю, што гэта рыса — адлюстраванне аб'ектыўнай рэчаіснасці, грамадскіх адносін, стварыўшых М. Горкага. Адсюль у Горкага імкненне адшукаць правільны шлях барацьбы, яго шуканні ў галіне літаратуры, публіцыстыкі, філасофіі, палітыкі. Тут ён прайшоў складаны і своеасаблівы шлях, шлях ад басяка да найвялікшага пісьменніка свету, шлях ад самавучкі да найкультурнага чалавека нашай эпохі, да вялікага пролетарскага пісьменніка, ідэолага пролетарыята ў галіне мастацкай літаратуры.

Выключна важную ролю ў гэтым росце і фарміраванні А. М. Горкага адыграў Владзімір Ільіч Ленін. «Яго адносіны да мяне, успамінае М. Горкі, былі адносінамі строгага настаўніка і добрага «клапатлівага друга». — Загадачны вы чалавек, — сказаў ён мне жартаўліва, — у літаратуры, як быццам, добры рэаліст, а ў адносінах да людзей — рамантык...» Строгі настаўнік і клапатлівы друг — больш трапнага азначэння ў адносінах Леніна да Горкага не прыдумаеш.

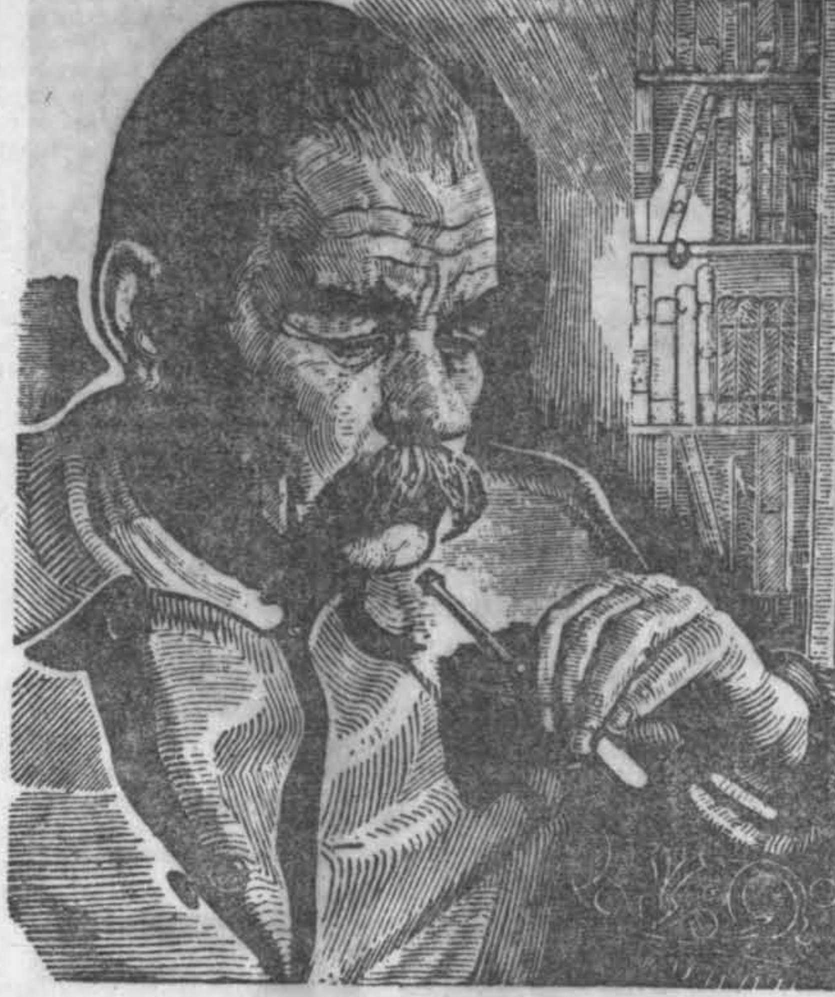
Ленін сустрэўся з Горкім першы раз у лістападзе 1905 года, але ў сваіх артыкулах ён спамінае аб ім у сувязі з пачаткам дэманстрацый супроць самадзяржаўя ў Ніжнім у 1901 годзе. (Гл. артыкул Леніна «Пачатак дэманстрацый». Творы, т. IV, стар. 345—346). Ужо тут Ленін ацэньвае Горкага як вялікую грамадскую сілу. К часу першай сустрэчы, г. зн. да 1905 года Горкі быў ужо сфарміраваўшымся пісьменнікам, прымкнуўшым да соцыял-дэмакратаў, кіруемым В. І. Леніным. К гэтаму часу ім былі напісаны не толькі рамантычныя рэчы, але такія рэалістычныя палотны, як «Фама Гардзееў», «Трое», п'есы «Мяшчане», «На дне» і г. д. Ва ўсведамленні грамадства Горкі выступаў як буравеснік рэволюцыі, яго «Песня аб Сокале» і «Песня аб Буравесніку» як-бы канцэнтравалі рэволюцыйны настрой у краіне Заклік: «Хай мацней ударыць бура!» успрымаўся як заклік да паўстання. Узброенае паўстанне ў Маскве і ўся рэволюцыя 1905 года яшчэ мацней звязалі Горкага з рабочым рухам і накіравалі яго думкі ў пэўны бок. Калі ў 1900 годзе ён даў п'есу «Мяшчане», у 1901 годзе — «Песню аб Буравесніку», у 1902 годзе — «На дне», у 1905 годзе—«Дачнікі» і «Дзеці сонца», дык у 1906 годзе ён піша п'есы «Ворагі», «Варвары», працуе над аповесцю «Маці», якую і заканчвае ў 1907 годзе. Шлях Горкага ў гэтых творах акрэсліўся з гранічнай яснасцю.

Для Леніна Горкі і раней быў вялікай грамадскай сілай, вельмі важнай для партыі, а тым больш цяпер, калі ён даў у мастацкай форме ўрокі рэволюцыі ў 1905 годзе. Вось чаму сустрэча Горкага з Леніным на V з'ездзе РСДРП у Лондане была пачаткам моцнай дружбы. Успамінаючы сваю сустрэчу, Аляксей Максімавіч пісаў: «А гэты лысы, картавы, шчытны, моцны чалавек, паціраючы адной рукой сакратаўскі лоб, тузаючы другой маю руку, ласкава пабліскваючы здзіўляюча жывымі вачыма, адразу-ж загаварыў аб недахопах кнігі «Маці», аказалася, што ён прачытаў яе ў рукапісу, узятым у І. П. Ладыжнікава. Я сказаў што спяшаўся напісаць кнігу, але — не паспеў растлумачыць, чаму спяшаўся, — Ленін, сцвярджальна кіўнуўшы галавой сам растлумачыў гэта: вельмі добра, што я паспяшаўся, кніга—патрэбная, шмат рабочых удзельнічала ў рэволюцыйным руху несвядома, стыхійна, і цяпер яны прачытаюць «Маці» з вялікай карысцю для сябе.

«Вельмі своечасовая кніга». Так ацаніў «Маці» Ленін у процілегласць Плеханаву і меншавікам, якія адмоўна аднесліся да кнігі Горкага. З гэтага часу пачынаецца шчыльная дружба паміж Леніным і Горкім і няспынны жыватворчы ўплыў першага на апошняга. Што вабіла ў Леніне Горкага і за што цаніў Горкага Ленін?

Ва ўспамінах аб Леніне Аляксей Максімавіч пісаў:

«Мяне захапляла ярка выяўленыя ў ім воля да жыцця і актыўная нянавісць да мерзасцей яго, я любаваўся тым азартам юнасці, якім ён насычаў усё, што рабіў. Мяне здзіўляла яго нечалавечая працаздольнасць. Яго рухі былі лёгкія, спрытныя, і скупы, але дужы жэст цалкам гарманіраваў з яго гаворкай, таксама скупой на словы, багатай думкамі. І на твары,

А. М. ГОРКІ. (З гравюры на дрэве).

мангольскага тыпу, гарэлі, ігралі гэтыя вострыя вочы нястомнага барацьбіта супроць хлусні і гора жыцця, гарэлі, прыжмурваючыся, падміргваючы, іранічна ўсміхаючыся, бліскаючы гневам. Бляск гэтых вачэй рабіў гаворку яго яшчэ больш палючай і яснай.

Іншы раз здавалася, што нястрымная энергія яго духу пырскае з вачэй іскрамі, і словы, насычаныя ёю, блішчаць у паветры. Гаворка яго заўсёды выклікала фізічнае адчуванне неадхільнай праўды».

«... Для мяне выключна вяліка ў Леніне іменна гэта яго пачуццё непрымірымай, незгасімай варожасці да няшчасцяў у людзей, яго яркая вера ў тое, што няшчасце не ёсць неадхільная аснова быцця, а—мерзасць, якую людзі павінны і могуць адмесці прэч ад сябе.

Я назваў-бы гэту асноўную рысу яго характару ваяўнічым аптымізмам матэрыяліста, і гэта была ў ім не руская рыса. Іменна яна асабліва вабіла душу маю да гэтага чалавека,— Чалавека—з вялікай літары...»

Гэта любоў да Чалавека—з вялікай літары відавочна жывілася тым, што Горкі ўбачыў у Леніне тыя якасці, якія зрабілі яго правадыром сусветнага пролетарыята, разбуральнікам старога капіталістычнага грамадства і тварцом грамадства соцыялістычнага. Гэта былі тыя якасці, якія натхнялі Горкага, заражалі яго, якія давалі яму радасць, пачуццё чалавечай гордасці за чалавека.

Імена гэтым Ленін падабаўся Горкаму. І ў той-жа час Владзімір Ільіч бачыў у асобе Горкага вялікага мастака, удзел якога ў рабоце партыі ёсць у вышэйшай ступені важны фактар. Так, гаворачы аб платформе групы «Вперед», Ленін піша, што за словамі платформы «крыецца і некаторы станоўчы змест. Гэты станоўчы змест можна выказаць адным словам: М. Горкі». «На самой справе, няма чаго хаваць факта, аб якім прокрычала ўжо (сказіўшы і перакруціўшы яго) буржуазная прэса, іменна, што Горкі належыць да прыхільнікаў новай групы. А. Горкі — безумоўна буйнейшы прадстаўнік **пролетарскага** мастацтва, які шмат для яго зрабіў і яшчэ больш можа зрабіць. Усякая фракцыя соцыял-дэмакратычнай партыі можа законна ганарыцца прыналежнасцю да яе Горкага... Горкі—аўтарытэт у справе пролетарскага мастацтва, гэта бясспрэчна... У справе пролетарскага мастацтва М. Горкі ёсць велізарны **плюс**, нягледзячы на яго спачуванне махізму і адзавізму...» (Ленін—«Заметкі публіцыста». Творы, т. XIV, стар. 298—299). Гэта пісаў Ленін у 1910 годзе, калі Горкі пайшоў разам з групай «Вперед» Але іменна таму, што ён быў аўтарытэт у справе пролетарскага мастацтва, В. І. Ленін лічыў неабходным весці за яго барацьбу. Выключна цёплыя, пяшчотныя, сяброўска-ўважлівыя адносіны гучаць у пісьмах Леніна да Горкага. Тут мы знаходзім і ацэнку Горкага, як пісьменніка, і яго велізарнай ролі ў рэволюцыйным руху пролетарыята, і сяброўскі клопат аб здароўі вялікага пісьменніка і боль за тыя промахі і памылкі, якія дапусціў Горкі, і ўважлівыя адносіны да яго таленту, які шмат прынёс і яшчэ больш можа прынесці карысці рабочаму класу, і барацьбу за Горкага ў форме сяброўскага, рэзкага растлумачэння яго памылак, паказу іх аб'ектыўна шкоднай ролі і г. д. і г. д. Якія чулыя і ўважлівыя адносіны строгага настаўніка і клапатлівага друга.

Як балюча было Леніну думаць аб Горкім, як аб «цвёрдым фракцыянеру новай фракцыі», і як ён узрадаваўся, калі ўбачыў, што памыляўся у чым перакапаўся пасля гутаркі з Міхаілам. «Са слоў Міхаіла я бачу, дарагі Аляксей Максімавіч, што Вам цяпер вельмі цяжка. Рабочы рух і соцыял-дэмакратыю прышлося Вам адразу ўбачыць з такога боку, у такіх праяўленнях, у такіх формах, якія не раз ужо ў гісторыі Расіі і Заходняй Еўропы прыводзілі інтэлігенцкіх малавераў да адчаяння ў рабочым руху і ў соцыял-дэмакратыі. Я ўпэўнен, што з Вамі гэтага не здарыцца, і пасля гутаркі з Міхаілам мне хочацца моцна паціснуць Вашу руку. Сваім талентам мастака Вы прынеслі рабочаму руху Расіі — ды і не адной Расіі — такую велізарную карысць, Вы прынясеце яшчэ столькі карысці, што ні ў якім выпадку не дазваліцельна для Вас даваць сябе ва ўладу цяжкім настроям, выкліканым эпізодамі замежнай барацьбы». (Гл. Ленін, Творы т. XIV, стар. 188—189).

Пісьмо пісана 16 лістапада 1909 года, стала быць, якраз у перыяд пералому ў настроях Горкага, у яго захапленні Багданавым і яго філасофіяй, за чым Ленін вельмі ўважліва сачыў. Так, у пісьме да Вілонава 27 сакавіка 1910 года Ленін пісаў: «З Горкім перапіскі няма. Чулі, што ён расчараваўся ў Багданаве і зразумеў фальш яго паводзін. Ці ёсць у Вас весткі з Капры?» (Ленін. Творы, т. XXVIII, стар. 554).

Аднавілася перапіска ў 1910 годзе У пісьме ад 11 красавіка Ленін пісаў: «Ці лаяў я Вас і дзе? Мусі быць, у «Дискуссионном листе», № 1 (выдаецца пры Цэнтральным органе) Пасылаю яго. Калі паведаміўшыя Вам мелі на ўвазе не гэта, дык іншага я зараз не прыпомню. Не пісаў за гэты час больш нічога». А далей уважлівая інфармацыя аб становішчы ў партыі, зноў з клопатамі аб тым, як цяжка ўсё гэта перажываць Горкаму. Ленін хварэў за памылкі Горкага, усяляк стараючыся растлумачыць іх яму і штурхнуць яго на правільную дарогу. Так, лірычна гучыць канец пісьма ад 22 лістапада 1910 года, дзе Ленін гаворыць аб тым, што немагчыма ўдзельнічаць у журнале «Современник», які рэдагаваўся Амфітэатравым. «..Пасля 1905 года ўсур'ёз гаварыць аб палітыцы, без высвятлення адносін да марксізма і соцыял-дэмакратыі, нельга, немагчыма, нямысліма.

Выходзіць паганна. Настрой у мяне сумны». (Ленін — Горкаму ад 22 лістапада 1910 года. Партвыдат, 1932, стар. 18).

За гэтыя годы (1908—1916) Горкі напісаў: «Жыццё непатрэбнага чалавека», «Споведзь», «Гарадок Окураў», «Лета», «Маленства» і інш. Асабліва засмуціла Леніна «Споведзь», аб якой ён спамінае ў пісьме 22 лістапада 1910 года. «Калі мы гутарылі з Вамі ўлетку, і я расказаў Вам, што зусім быў напісаў Вам прыкрае пісьмо аб «Споведзі», але не паслаў яго з-за пачаўшагася тады расколу з махістамі, дык Вы адказалі: «дарэмна не паслалі».

Ленін уважліва сачыў за Горкім—мастаком, лічачы, што ў мастака свой асаблівы шлях. Ен вельмі радаваўся яго артыкулам супроць Дастаеўскага і засмучаўся тым, што Горкі дапускаў богашукальніцтва на час. З усёй страсцю абрушыўся Ленін на Горкага ў пісьмах у лістападзе 1913 года, растлумачваючы, якую аб'ектыўную шкоду пролетарыяту прыносіць яго богашукальніцтва і богабудаўніцтва. Гэтыя пісьмы вельмі дапамаглі Горкаму знайсці правільную дарогу.

Вялікая Кастрычніцкая соцыялістычная рэволюцыя паставіла перад Горкім пытанні выключна востра і складана. І трэба сказаць, што не адразу Горкі знайшоў тут правільную дарогу. Толькі дапамога Леніна дапамагла вялікаму пісьменніку стаць на правільны шлях. З мая 1917 года Горкі выдае газету «Новая жизнь», якая заняла такую пазіцыю, што ў 1918 годзе паўстала пытанне аб яе закрыцці. Ленін, не сумняваючыся ні на адну мінуту, што ўсякі інтэлігенцкі пісеміям у гэты час крайне шкодны, пры гэтым дадаў: «а Горкі — наш чалавек. Ен вельмі звязан з рабочым класам і з рабочым рухам, ён сам выйшаў з «нізоў». Ен безумоўна да нас вернецца. Было гэта з ім у 1908 годзе, у часе «адзавістаў». Здараюцца з ім такія палітычныя зігзагі...» Ленін быў праў. Зжыўшы свае памылкі, А. М. Горкі далей да самай смерці ішоў цвёрдым крокам разам з партыяй Леніна—Сталіна, разам з большэвікамі.

Сваю памылку Горкі прызнаў у кнізе аб Леніне, заявіўшы, што «у 17—18 гадах мае адносіны з Леніным былі далёка не такімі, якімі я хацеў-бы іх бачыць, але яны не маглі быць іншымі»... «З комуністамі я разыходзіўся па пытанню аб ацэнцы ролі інтэлігенцыі ў рускай рэволюцыі, падрыхтаванай іменна гэтай інтэлігенцыяй, у лік якой уваходзяць і ўсе «большэвікі», якія выхавалі сотні рабочых у духу соцыяльнага гераізма і высокай інтэлектуальнасці. Так думаў 13 год таму назад і так памыляўся... Зразумела, пасля раду фактаў найподлага шкодніцтва з боку часткі спецаў я абавязан быў пераацаніць—і пераацаніў—мае адносіны да работнікаў навукі і тэхнікі. Такія пераацэнкі таго-сяго варты, асабліва на старасці год».

Строгі настаўнік і клапатлівы друг, стаўшы старшынёй Совета Народных Камісараў, прадаўжаў цёпла і па-сяброўску сустракацца з Горкім, клапаціўся аб яго здароўі, аб яго рабоце і настроях. Такім-жа пачуццём плаціў Леніну і Горкі. Н. К. Крупская прыводзіць вельмі цікавае пісьмо Горкага з Капры ад 16 мая 1930 года (гл. «Праўду» ад 19 красавіка 1936 года), у якім Аляксей Максімавіч успамінае свае гутаркі з Леніным у Горках у 1920 годзе і захапляецца здольнасцю бачыць «дробязі» і «узнімацца ад нікчэмных бытавых з'яў да найшырэйшых абагульненняў. Гэта яго здольнасць, надзвычай тонка распрацаваная, заўсёды здзіўляла мяне. Я не ведаю чалавека, у якога аналіз і сінтэз працавалі-б так гарманічна. Дальнезоркім быў».

А ў той-жа час Ленін гаварыў аб Горкім, што ў яго трэба вучыцца як **глядзець і слухаць**, успамінае В. Дзесніцкі. Тут яны, як-бы адзначаюць адзін у другога якасці, якія здзіўлялі іх пры сустрэчах.

А. М. Горкі быў старэй за Леніна на два гады і перажыў свайго настаўніка і друга на дванаццаць год. Ен быў-бы жывы і да цяперашняга часу, калі-б подлая рука забойцы з «права-трацкісцкага блока» не абарвала жыццё вялікага мастака пролетарыята. Буравеснік рэволюцыі, смелы сокал паў ад укуса вужа.

«— Што, паміраеш?

— Так, паміраю! — прамовіў Сокал, уздыхнуўшы цяжка.—Пажыў я слаўна!.. Я знаю шчасце!.. Я храбра біўся!.. Я неба бачыў... Ты не пабачыш яго так блізка!.. Эх, ты, бедняга!

— Ну, што там—неба?—пустое месца... Як мне там поўзаць? Мне тут цудоўна.., вільготна, цёпла!»

Подлыя забойцы атрымалі належную адплату за свае гнусныя справы. Яны змаглі спыніць жыццё Аляксея Максімавіча, але яны былі не ў сілах знішчыць яго ролю і значэнне, яго справу, якая неўміруча.

«Няхай памёр ты!.. Ды ў песні смелых і дужых духам ты будзеш вечна жывым узорам і клічам гордым к святлу і волі!

Адвазе храбрых пяем мы песню!..»

Ён жыве ў сэрцах мільёнаў

Увечары 28 сакавіка ў памяшканні Белдзяржтэатра адбылося аб'яднанае ўрачыстае пасяджэнне прэзідыума Акадэміі Навук і праўлення Саюза совецкіх пісьменнікаў БССР сумесна з партыйнымі, совецкімі, прафесіянальнымі, комсамольскімі арганізацыямі і часцямі Менскага гарнізона, прысвечанае 70-годдзю з дня нараджэння вялікага пролетарскага пісьменніка **Аляксея Максімавіча Горкага.**

... У глыбіні сцэны, упрыгожанай жывымі кветкамі, на фоне чырвонага аксаміта — бюсты Леніна і Сталіна і партрэт Аляксея Максімавіча. Уся зала ў аправе лозунгаў і транспарантаў.

Адкрывае ўрачыстае пасяджэнне, прэзідэнт Акадэміі навук БССР тав. Гораў. Прапануецца абраць ганаровы прэзідыум.

— **Сталін!**

Зала ў адзіным парыве ўстае, доўга грыміць бура авацый у гонар правадыра, у гонар вялікага настаўніка і друга праноўнага чалавецтва.

Бурнымі авацыямі сустракае зала любімыя імёны саратнікаў вялікага Сталіна — **Молатава, Кагановіча, Варашылава, Калініна, Андрэева, Чубара, Мікаяна, Касіора, Жданава, Ежова, Дзімітрава і т.т. Тэльмана і Хозе Дыяса.**

Слова для даклада аб літаратурнай спадчыне А. М. Горкага атрымлівае дырэктар Інстытута літаратуры і мовы Акадэміі навук БССР тав. **Краснеўскі.**

Горкі — самы любімы пісьменнік рабочага класа. Аб гэтым горача гаворыць стаханавец менскага завода імя Кірава тав. **Гурэвіч.** Кнігі Горкага ў заводскай бібліятэцы карыстаюцца найвялікшым поспехам. У цэхах арганізавана гучная чытка твораў Горкага. Удзельнікі заводскага літаратурнага гуртка спрабуюць свае сілы ў літаратуры, вучачыся ў Горкага. Горкі заўсёды дапамагаў пачынаючым пісьменнікам і заклікаў пісьменнікаў СССР клапаціцца аб малалых аўтарах. Тав. Гурэвіч папракае праўленне Саюза совецкіх пісьменнікаў БССР у тым, што яно слаба дапамагае пачынаючым аўтарам.

Пісьменнік Шапавалаў гаворыць аб любві да Горкага пагранічнікаў і чырвонаармейцаў.

Народны паэт БССР Янка Купала, паэты Агняцвет і Броўка чытаюць свае вершы, прысвечаныя памяці Горкага. Народны паэт Якуб Колас расказвае аб сваіх сустрэчах з Горкім.

Бурнай авацыяй сустракаецца прапанова паслаць прывітальнае пісьмо правадыру, настаўніку і другу — вялікаму Сталіну.

ЛЕНІН І СТАЛІН У ВЫЯЎЛЕНЧЫМ МАСТАЦТВЕ

Да дня Сталінскай Канстытуцыі (5 снежня 1938 года) у Маскве адкрываецца ўсесаюзная выстаўка самадзейнага выяўленчага мастацтва, прысвечаная Леніну і Сталіну. Задача выстаўкі — сабраць усё лепшае, што ёсць у самадзейным мастацтве аб Леніне і Сталіне.

Самадзейныя мастакі БССР — жывапісцы, вышывальшчыцы, ткачыхі, скульптары — прымуць у гэтай выстаўцы актыўны ўдзел.

Дом народнай творчасці БССР вызначыў рад мерапрыемстваў па падрыхтоўцы да выстаўкі. Пры Доме народнай творчасці ствараецца спецыяльная кансультацыя, дзе самадзейныя мастакі змогуць атрымаць кваліфікаваныя ўказанні прафесіянальных мастакоў. Рад мастакоў выедзе ў раёны — на прадпрыемствы і ў калгасы — для аказання дапамогі самадзейным мастакам у выбары тэм і сюжэтаў.

У пачатку красавіка Домам народнай творчасці будзе арганізаван у Менску 5-дзённы семінар самадзейных мастакоў. На семінар, апрача менскіх самадзейных мастакоў, запрошаны 30 чалавек з раёнаў. У праграму семінара ўваходзіць — азнаямленне мастакоў з жыццём і дзейнасцю Леніна і Сталіна, экскурсіі ў музеі, даклады аб соцыялістычным рэалізме, творчыя гутаркі аб рабоце над сюжэтнай карцінай, над партрэтам. Апрача тэарэтычных заняткаў, на семінары адбудуцца творчыя заняткі па распрацоўцы эскізаў карцін да выстаўкі.

ПАРТЫЙНАЕ ЖЫЦЦЁ

ПА-БОЛЬШЭВІЦКУ ВЫПРАВІЦЬ ПАМЫЛКІ

Рашэнні студзеньскага Пленума Цэнтральнага Камітэта ВКП(б) з'явіліся для ўсіх партарганізацый і кожнага комуніста магутнай зброяй у барацьбе за ўмацаванне магутнасці нашай ленінска-сталінскай партыі, за далейшае ўмацаванне яе сувязей з шырокімі масамі працоўных у барацьбе за поўны разгром і знішчэнне ворагаў народа.

Партарганізацыя Белдзяржкіно, вывучаючы гістарычныя рашэнні студзеньскага Пленума, ускрыла свае памылкі, дапушчаныя ёю пры выключэнні з членаў партыі некаторых комуністаў.

Партыя неаднаразова ўказвала, што кожны большэвік павінен умець адрозніваць ворага ад друга, умець своечасова распазнаваць ворагаў. Партарганізацыя Белдзяржкіно не ўлічыла гэтых указанняў, яна празявала ворагаў народа, якія арудвалі ў Белдзяржкіно, пралезлі ў члены парткома, імкнуліся перабіць партыйныя кадры. Па іх настаянню за малазначны ўчынак быў выключан з партыі тав. Перэль. Дапушчаную партарганізацыяй памылку выправіў Варашылаўскі РК КП(б)Б, адмяніўшы наша рашэнне. Аднак, партком не зрабіў тады з гэтага для сябе сур'ёзных вывадаў.

Члена партыі з 1920 года тав. Вінча партком абвінаваціў у шкодніцтве і вынес пастанову аб яго выключэнні з партыі. Агульны партыйны сход, каб пазбегнуць папрокаў у недастатковай пільнасці, пацвердзіў пастанову парткома.

Пры вывучэнні пастаноў Пленума ЦК ВКП(б) наша партыйная арганізацыя зразумела сваю памылку. Справа тав. Вінча перагледжана самой партарганізацыяй, адменена рашэнне аб яго выключэнні з членаў партыі. Аднак, партарганізацыя палічыла неабходным ужыць у адносінах тав. Вінча партыйнае спагнанне.

Партарганізацыя таксама дапусціла памылку пры выключэнні з членаў партыі тав. Чэрняка, абвінаваціўшы яго ў сувязі з ворагам народа ў часе яго работы ў Лёзненскім раёне.

Варашылаўскі РК КП(б)Б выправіў дапушчаную намі памылку, аднавіўшы тав. Чэрняка ў правах члена партыі, адмяніўшы наша рашэнне.

У выніку выканання нашай партарганізацыяй рашэнняў студзеньскага Пленума ЦК ВКП(б) адноўлена ў партыі 2 чалавекі, зняты партыйныя спагнанні з 4 чалавек.

Выпраўляючы свае памылкі, партарганізацыя Белдзяржкіно адначасова выкрыла і выключыла з радоў ВКП(б) сапраўдных ворагаў народа. Маскіруючыся партыйнымі білетамі, яны ўсяляк імкнуліся падарваць партыйную работу арганізацыі, затармазіць развіццё беларускай совецкай кінематаграфіі. Ачышчаючыся ад варожых і чужых элементаў, выяўляючы затоеных ворагаў народа і іх вольных і нявольных пасобнікаў і паклёпнікаў, партарганізацыя Белдзяржкіно асудзіла антыпартыйны ўчынак тав. Ліхадзіеўскага — неабгрунтаваны паклёп на членаў партыі—і вынесла яму строгае партыйнае спагнанне.

Выконваючы рашэнні студзеньскага Пленума ЦК ВКП(б), партарганізацыя Белдзяржкіно зараз вялікую ўвагу ўдзяляе выхаванню членаў і кандыдатаў партыі, узняццю іх ідэйна-палітычнага ўзроўню. Усе члены партыі і кандыдаты ахоплены партыйнай вучобай. З складу нашай партыйнай і комсамольскай арганізацый 18 чалавек вылучаны агітатарамі на выбарчыя ўчасткі. Створаны палітгурткі. Партыйная арганізацыя праводзіць работу з комсамольцамі па пытанню падрыхтоўкі да ўступлення іх у кандыдаты партыі.

Партыйная арганізацыя за апошні час вылучыла рад комуністаў з нізавой на кіруючую работу ў сістэме Белдзяржкіно.

Партарганізацыя Белдзяржкіно шырока разгортвае крытыку і самакрытыку. Выконваючы рашэнні студзеньскага Пленума ЦК ВКП(б), яна выкарчуе да канца ўсіх ворагаў народа.

М. ГНЕДЗЬКО.
Сакратар парткома Белдзяржкіно.

НАД ЧЫМ МЫ ПРАЦУЕМ

Саліст Тэатра оперы і балета Л. Ф. ШТРЫКУЛЬ

Пры адкрыцці спектакляў Тэатра оперы і балета ў канцы красавіка я выступлю перад менскім гледачом у партыі Каварадосі ў оперы «Тоска», музыка Пучыні, і ў партыі Грыгорыя ў оперы «Ціхі Дон», музыка Дзержынскага. Над гэтымі партыямі я зараз і працую.

Партыю Каварадосі я спяваў яшчэ ў сезоне 1937 года. Вобраз Каварадосі ў мяне зроблен з рэжысёрам тэатра імя Неміровіча-Данчэнка П. С. Златагоравым і дырыжорам нашага тэатра М. Э. Шнейдэрманам. Для таго, каб яшчэ лепш адшліфаваць спектакль «Тоска», да нас прыязджае тав. Златагораў.

Другая мая партыя — Грыгорыя ў оперы «Ціхі Дон» — з'яўляецца поўным кантрастам партыі Каварадосі як па музыкальнай фактуры, так і па драматургічнаму сюжэту, эпосе і г. д. Калі партыя Каварадосі напісана ў стылі бель-канто, і наогул ва ўсёй партыі пераважае вакал, спевы, то партыя Грыгорыя напісана ў стылі музыкальнага рэчытатыва і ў ёй пераважае ігра, тэмперамент актора. Вось у гэтым і заключаюцца велізарныя цяжкасці для актора.

Выступаючы ў гэтай партыі, я адчуваю вялікую адказнасць перад гледачом. Па-першае, таму, што ў БССР совецкая опера пойдзе ўпершыню, і таму, што мне, як выканаўцу, прыдзецца ўпершыню перад гледачом Менска выступаць у вобразе совецкага героя. Хачацца, каб замыслы рэжысёра Л. А. Хайлава і мая трактоўка вобраза як мага ярчэй і больш зразумела дайшлі да гледача.

Вобраз Грыгорыя ў рамане Шолахава і ў оперы Дзержынскага розныя: калі па Шолахаву Грыгорый і па сёнешні дзень знаходзіцца на баку белых (таму, што чацвертая частка рамана яшчэ не скончана), то ў Дзержынскага ён у пятай карціне, пасля развалу фронта, не толькі пераходзіць на бок чырвоных, але нават сам робіцца агітатарам і становіцца на чале рэволюцыйна настроеных салдатаў і з імі кідае фронт.

Грыгорый — чалавек вялікай сілы волі. ён вельмі любіць Аксінню, дзеля якой ён (у другой карціне) парывае ўсякую сувязь са сваімі бацькамі і жонкай. Аднак, калі ён (у шостай карціне) даведваецца аб тым, што Аксіння яму здрадзіла з Лясніцкім, ён забівае Лясніцкага і пакідае Аксінню, кажучы: «У адной вайне мы шчасце згубілі, у другой вайне пайду яго шукаць». Ён сваё шчасце ідзе шукаць у рэволюцыі. Вось якая задача па стварэнню вобраза Грыгорыя стаіць прада мною.

Паралельна з гэтым я зараз працую над партыяй Міхася ў оперы «Міхась Падгорны» (музыка Цікоцкага). Гэтай операй мы адкрыем Вялікі оперны тэатр БССР. Гэта з'яўляецца самай цікавай работай для мяне, бо «Міхась Падгорны»—першая беларуская опера.

Заслужаная артыстка рэспублікі Л. П. АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ

У канцы красавіка Тэатр оперы і балета пачынае свае спектаклі. Мы падрыхтавалі для адкрыцця совецкую оперу «Ціхі Дон». За гэтым спектаклем пойдуць оперы «Тоска» і «Рыгалета».

Мая работа ў гэтым сезоне канцэнтруецца, галоўным чынам, над стварэннем вобраза Аксінні ў оперы «Ціхі Дон». Для мяне гэта першы вобраз жанчыны ў совецкай оперы, з якой я сутыкнулася ў сваёй творчай практыцы.

Гэта работа абавязвае мяне да многага. Хочацца дабіцца, каб гэты вобраз выйшаў жыццёвым, праўдзівым.

Далейшай сваёй задачай я стаўлю работу над вобразам Toскі. Гэты вобраз таксама з'яўляецца для мяне зусім новым, і хочацца як мага лепш справіцца з гэтай задачай.

Побач з гэтым у нас ідзе работа па стварэнню і асваенню беларускай совецкай оперы «Міхась Падгорны», у якой я спяваю партыю Марысі. Гэты вобраз мяне асабліва хвалюе, бо работай над «Міхасём Падгорным» мы павінны пакласці пачатак развіццю беларускай совецкай оперы, а паказ герояў грамадзянскай вайны ў БССР абавязвае і патрабуе вельмі ўважлівых і ўдумлівых адносін да іх вобразаў, каб яны былі паказаны сапраўднымі, жывымі людзьмі. Работа гэта вельмі ганаровая і мы павінны камагчы ўсе нашы сілы, каб з гэтай задачай справіцца.

Работа над гэтымі трыма вобразамі, якія рэзка адрозніваюцца адзін ад другога, запаўняе ўсё маё творчае жыццё.

Пісьменнік М. КЛІМКОВІЧ

Я зараз працую над тэатральным варыянтам маёй п'есы «Кацярына Жарнасек», якая прынята да пастаноўкі Белдзяржтэатрам. Гэта азначае некаторае скарачэнне п'есы і ўзмацненне сюжэтнай напружанасці. Большасць указанняў тэатра ўжо выканана. Работа будзе завершана максімум праз месяц.

Адначасова я працую над кіносцэнарыем на гэту-ж тэму. Магчымасці кіно значна большыя, чым магчымасці тэатра, таму мне ўдасца лепш падаць народныя матывы і танцы, якія не ўкладваюцца ў рамкі тэатральнай пастаноўкі. Сюжэт «Кацярыны Жарнасек» мною, зразумела, захоўваецца, але матэрыялы значна відазмяняюцца.

У часе работы над сцэнарыем у мяне ўзнікае рад думак па паляпшэнню п'есы і гэтыя паляпшэнні ўносяцца.

Разам з тым я накапліваю матэрыял для сваёй новай п'есы — на тэму вайны з белапалякамі. Тэма ахоплівае перыяд — зіма 1919 года — лета 1920 года і заканчваецца вызваленнем Менска ад белапалякаў.

Андрэй Александровіч

ВЕРШЫ

Чырвонаармейская зорка

Чырвонаармейская зорка
Свабоду і шчасце вяшчае.
Агнём неўміручым палае
Чырвонаармейская зорка.

Пяць частак сусвету злучае,
І мудрая скрозь пагаворка:
Чырвонаармейская зорка
Свабоду і шчасце вяшчае.

Спатканне

Рань блакітная. Іскрыста
Промень лёг на вецце.
Едзе полем трактарыстка,
Вее цёплы вецер.

Гаварліваю лістотай
Клоняцца таполі,
Чуцен рокат самалёта,
Каласіцца поле.

Над чарнявай трактарысткай,
Быццам-бы ў разведку,
Апусціўся лётчык нізка,
Скінуўшы ёй кветку.

Пакачнуў крылом і быстра
Знік за перавалам.
Доўга, доўга трактарыстка
Кветкаю махала...

Смерць партызана

Мігалі чорныя зарніцы,
Гудзеў свінцовы ураган.
Адстаў ад боя партызан —
Перастала сэрца біцца.
Ішоў жывой вады напіцца,
Ён быў знясілены ад ран.

Імклівa бегла ў даль крыніца,
Клубіўся дым, нібы туман.
Перастала сэрца біцца —
Упаў скрываўлены ў бур'ян.
Мігалі чорныя зарніцы,
Гудзеў свінцовы ураган.

Баі прайшлі. Дзе рос бур'ян,
Пад небам сонечным курган
Стаіць, як помнік навальніцам,
Ля кургана бурліць крыніца...

Вечар

Сонца ўжо за небасхілам.
На дарогу між прысад,
Выйшаў вечар. Агнякрылых
Нёс з сабою птушанят.

За нябачанай гарою
Птушкі ўзвіліся ў прастор —
І заззялі над зямлёю
Карагодам яркіх зор.

Калыханка

Засні, мой саколік,
Мой любы, засні.
Зара скача ў полі
На зорным кані.
Плывуць к малалетка
На крыллях вясны
Сатканыя з кветак
Салодкія сны.
А раненька-рана
Рассеецца змрок,
Вясёлым, румяным
Ты ўстанеш, сынок.
Праменні на сцежках
Асушаць расу,
Вавёркі арэшкаў
Табе прынясуць.
Закрый свае вочкі,
Пара засынаць,
Байцы будуць ночкай
Твой сон вартаваць.
Бо прагне напасці
Варожая раць,
Каб нашае шчасце
Ад нас адабраць.
А вырасцеш, хлопчык
Чарнявенькі мой,
І ты будзеш ночкай
Ахоўваць спакой.
Ты будзеш на моры
Лінкоры вадзіць,
І ў небе дазорам,
Як сокал, кружыць.
Дык спі, мой саколік
А зноў раніцой
Ты пойдзеш у поле
Гуляць з дзетварой.
Вам сонейка свеціць
Вы наша любоў —
Шчаслівыя дзеці
Шчаслівых бацькоў.

1938 г.

Курсанты Менскага ваеннага вучылішча імя Калініна за чыткай твораў А. М. Горкага. Фота Мазелева (БСФ).

Чырвонаармеец Р. І. Букін выконвае на скрыпцы «Мелодыю» Глюка-Крэйсера, акампаніруе Л. П. Кручкоў. (СФ).

АПАВЯДАННІ ПРА ГУМАНІЗМ

Кніга Эд. Самуйлёнка «Дачка эскадрона» складаецца з сямі невялікіх апавяданняў, напісаных аўтарам у розныя годы. Усе апавяданні прысвечаны жыццю і змаганню чалавека, росту яго класавай свядомасці.

Тэматычна ўсе апавяданні падзяляюцца на тры катэгорыі. Да першай катэгорыі адносяцца апавяданні, напісаныя на тэму аб росце класавай свядомасці чалавека («Герой нацыі», «Сустрэча»). Другую катэгорыю складаюць апавяданні, напісаныя аб гераізме, любві і адданасці нашых совецкіх людзей сваёй справе, справе народа («Паляўнічае шчасце», «Сон», «Урачыстая меса»). Да гэтай тэмы непасрэдна прымыкае і трэцяя група апавяданняў — аб новых дачыненнях чалавека да чалавека, аб совецкім гуманізме («Дачка эскадрона», «Апавяданне пра гуманізм»).

Гэтыя тэмы, звязаныя паміж сабою так, што іх можна было-б аб'яднаць пад адною назваю «Апавяданні пра гуманізм», Эдуард Самуйлёнак распрацоўвае на разнастайным і досыць шырокім матэрыяле.

Для таго, каб паказаць рост класавай свядомасці чалавека, Самуйлёнак выкарыстоўвае матэрыял не толькі з нашага жыцця, але і з жыцця працоўных у буржуазных краінах. Так, у апавяданні «Герой нацыі» перад намі праходзіць вобраз Франца Штангe на фоне ваеннай і сучаснай фашысцкай Германіі. Франц Штангe, ахоплены патрыятычным чадам, у часе вайны шчыра абараняе «сваю» радзіму і, рызыкуючы жыццём, выносіць з зоны бою афіцэра. З гэтай пары ён становіцца нацыянальным героем. Яго імя вядома ўсім, яго засыпаюць кветкамі, пра яго пішуць у газэтах. Здавалася-б, што Штангe павінен быць шчаслівым, але на справе не так. З фронта Франц Штангe вярнуўся нікому непатрэбным хворым калекам. Яго ніхто і нідзе не прымае на работу. І «герой нацыі» жыве беспрацоўным у надзвычайна цяжкіх умовах. Жонка яго канчае самагубствам. У гэты час якраз падпальшчыкі вайны зноў успомнілі пра Штангe. Яму прапануюць грошы з умовай, каб ён выступіў у часе патрыятычнага свята з прамовай па радыё. Франц Штангe згаджаецца, але цяпер перад намі зусім іншы чалавек: жыццё яго шмат чаму навучыла і ён на ўласным вопыце ведае, чым канчаюцца «нацыянальныя» святы, ён ведае праўду аб вайне і па радыё гаворыць людзям, якія яшчэ адурманены патрыятычным чадам:

«Ёсць праўдзівыя, сумленныя людзі! Яны ведаюць, што робяць, іх ніхто не купіць за золата. Сілу іх не зломіць ніякая сіла. Яны ведаюць, куды павесці вас, тых, хто рукамі сваімі зарабляе хлеб свой. Гэта — комуністы! Так гавару я, Франц Штангe, што праліваў кроў за Германію і крывёю якога гандлявалі...»

У апавяданні «Сустрэча» Эдуард Самуйлёнак узнімае тую-ж самую тэму класавай свядомасці, але для яе рэалізацыі бярэ зусім іншым матэрыял — эпізод з нашай сучаснасці. Пісьменнік рысуе механіка совецкага парахода Яшу, абуранага бандыцкім нападам фашысцкіх піратаў на совецкі транспарт. Пачуццё класавай нянавісці зарадзілася ў Яшы даўно, яшчэ ў годы маленства, тады, калі аднойчы ў іх хату прыйшлі белыя. Яша добра памятае аднаго афіцэра, яго «шырокі, рабы твар, мутныя вочы і рэдкія вусы». Пасля наведання гэтага афіцэра Яша ніколі больш не бачыў сваіх бацькоў: яны былі расстраляны. Вось чаму цяпер, калі на палубе совецкага парахода сярод фашысцкіх піратаў малады механік убачыў белагвардзейца, у яго памяці зноў усплыў «шырокі, рабы твар, рэдкія вусы і мутныя вочы». Пагарда і гнеў напаўняюць сэрца Яшы:

«Можа, ты і загінуў, гад... — думаў Яша. — Можа, твае косці спарахнелі ў зямлі... А, можа, гэта і ёсць ты, і ты стаіш тут на палубе нашага парахода... Усёроўна пагібель твая, пагібель твая блізка... Ты прыляцеў з харбінскіх прытонаў, крывавы груган, выдзёўбваць вочы байцам за свабоду Іспаніі!.. Ты адважыўся ступіць, вырадак, на палубу совецкага карабля!.. Памятай, над ёй сцяг маёй радзімы... Памятай, мы сустрэнемся з табою!».

Тут у Самуйлёнка тэма класавай свядомасці арганічна пераходзіць у тэму актыўнага і гераічнага змагання за новы лад.

У такіх апавяданнях, як «Паляўнічае шчасце», «Сон», «Урачыстая меса», аўтар імкнецца даць нам вобразы новых людзей, актыўных змагароў і будаўнікоў соцыялізма, паказаць іх гераізм, іх любоў і адданасць справе народа. У лепшым сваім апавяданні, у апавяданні «Паляўнічае шчасце» Самуйлёнак рысуе новую калгасную вёску. Цэнтральным вобразам выведзен стары селянін — калгаснік Лаўрэн. Яму шэсцьдзесят год, але ён дужы і душой малады. Ён лепшы ўдарнік калгаса, добра даглядае калгасных коней, лепш за ўсіх умее апрацоўваць лён і разам з тым ён заўзяты паляўнічы. Ён увесь свой вольны час аддае паляванню, але паляўнічае шчасце ўсё не прыходзіць. Гэта хвалюе і непакоіць Лаўрэна. І вось, аднойчы, ён напаў на след выдры. Стары Лаўрэн захоплены сваім «паляўнічым шчасцем» і думкай аб тым, як ён заб'е выдру, прадасць яе і на атрыманыя грошы купіць радыё для калгаса. Але калгасу трэба неадкладна апрацаваць лён і тым самым дапамагчы дзяржаве забяспечыць фабрыкі неабходнай сыравінай. Увесь калгас грымаецца за работу, і толькі адзін Лаўрэн — лепшы трапальшчык ільну— не выходзіць на работу, а накіроўваецца на паляванне. Класавы вораг імкнецца выкарыстаць учынак Лаўрэна для сваёй агітацыі. І Лаўрэн цвёрда вырашае: «Сёння нанач пайду лён трапаць». Ён разумее важнасць і адказнасць пастаўленай перад калгасам задачы і таму, звяртаючыся да выдры, ён з сумам гаворыць: «Жыві, брат, выдра, калі такая справа выйшла!». Лаўрэн любіць і беражэ гонар свайго калгаса, беражэ шчасце і свабоду сваёй радзімы.

У зборніку Эдуарда Самуйлёнка гераізму прысвечаны два апавяданні — «Сон» і «Урачыстая меса». Першае апавяданне, змест якога складае адзін з эпізодаў рэволюцыйнага змагання перад Кастрычнікам, напісана вельмі бледна. Другое — сюжэтна пабудавана больш востра, але, мне здаецца, некалькі штучна. Тут расказваецца аб тым, як войска іспанскіх мяцежнікаў, якім камандаваў генерал Лопец, было абкружана рэспубліканцамі. На дапамогу мяцежнікам прылятаюць тры самалёты «Капроні».

Генерал Лопец быў рэлігійны чалавек. Убачыўшы тры цяжкія самалёты, ён «нечакана адчуў у сваёй рэлігійнай душы моцны наплыў экстазу» і захацеў памаліцца перад боем, адслужыць урачыстую месу. З загараднай рэзідэнцыі выклікалі біскупа. І вось, калі з'явілася чорная біскупская машына і з яе выйшлі тры духоўныя асобы, — здарылася нешта нечаканае:

«Патэры, як па камандзе размахнуліся і... страшэнны ўдар грому пакрыў аэрадром... «Капроні» гарэлі яркім полымем». Як высветлілася, замест сапраўднага біскупа прыехалі рэспубліканцы з перадавога атрада, які зайшоў у тыл мяцежнікаў і заняў рэзідэнцыю біскупа якраз у той час, калі прыляцелі «Капроні». Гераічны ўчынак трох рэспубліканцаў прынёс перамогу. Горад быў узяты і калона мяцежнікаў была разбіта.

Гераізм нашых людзей з'яўляецца неадлучнаю часткай любасці да чалавека. Эдуард Самуйлёнак узнімае ў сувязі з гэтым надзвычай актуальную тэму — тэму совецкага гуманізма. Гэта знаходзіць сваё адлюстраванне ў такіх апавяданнях, як «Дачка эскадрона» і «Апавяданне пра гуманізм».

У першым апавяданні Самуйлёнак спісла, але надзвычай ярка расказвае, як у ясны, летні дзень у ціхую і маленькую вёску прыйшла бяда ў вобразе вайны. Грымелі гарматы, гарэлі хаты, гінулі людзі. Плакала і стагнала вёска, а польскія ўланы рабавалі апошні сялянскі спажытак. У гэтай раз'юшанай навале загінула маленькая Марыся і яе маці. Надзя і Зося засталіся круглымі сіротамі. Калі белапалякі былі выбіты з вёскі, Зося згубіла сваю сястру, але маленькая Надзя не загінула. Яе знайшоў на дарозе чырвоны камандзір і ўзяў да сябе на сядло, а потым аддаў у дзіцячы дом. Прайшло шмат год, і, аднойчы, калі праходзіў З'езд Советаў, дзве сястры сустрэліся. Адна з іх—Зося, узнагароджаная ордэнам, была дырэктарам фабрыкі, другая—Надзя, выхаваная ў дзіцячым доме, была вядомай спявачкай. Аўтар вуснамі Зосі гаворыць у гэтым апавяданні аб тым, што толькі ў нашай краіне людзі могуць быць такімі шчаслівымі і радаснымі, што толькі ў нашай совецкай краіне магчымы такія адносіны чалавека да чалавека.

Яшчэ з большай яскравасцю тэма совецкага гуманізма выступае ў «Апавяданні пра гуманізм». Эдуард Самуйлёнак тут паказвае, што сутнасць совецкага гуманізма — глыбока-класавая і што асабовыя пачуцці і інтарэсы падпарадкуюцца агульнаграмадскім.

Ефім Спяпанавіч — вядомы хірург, не гледзячы на свае шэсцьдзесят год і хворае сэрца, ляціць на самалёце ратаваць свайго колішняга сябра інжынера Леаніда Клёнскага. «Я шчыра дружыў з ім адзін год, і ненавідзеў яго потым трыццаць гадоў»—так гаворыць Ефім Спяпанавіч. За што-ж ён ненавідзеў Клёнскага? Леанід Клёнскі ў маладосці шмат гаварыў пра гуманізм, пра гераізм, але сам на справе дзейнічаў інакш. Калі Ефіму Спяпанавічу спатрэбіўся вазок, каб адвезці хворага хлопчыка аднаго рабочага ў горад,—Леанід Клёнскі адмовіў. Хлопчык памёр і Ефім узненавідзеў з таго часу Леаніда. Чым-жа кіруецца Ефім Спяпанавіч цяпер, калі спяшаецца ратаваць жыццё Леаніда? Вось, што чытаем мы ў яго лісце да хворага:

«Я ненавідзеў цябе шмат гадоў і, каб ты застаўся такім, якім быў, я не крануўся-б з месца для таго, каб цябе ратаваць. Але я ведаю, хто ты. Я ведаю, што ты адным з першых прыйшоў на дапамогу совецкай краіне ў годы грамадзянскай вайны, ты не прадаўся ворагам за золата, ты змагаўся з шкоднікамі і пабудаваў завод, якіх мала ў свеце».

Так вырашае Эдуард Самуйлёнак гэту складаную і вельмі актуальную праблему пролетарскага гуманізма.

Разнастайная тэматыка зборніка Эдуарда Самуйлёнка насычана не толькі актуальным совецкім матэрыялам і матэрыялам з жыцця і змагання нашых зарубежных братоў, але яна прасякнута адной глыбокай ідэяй— ідэяй перамогі соцыялізма, ідэяй інтэрнацыянальнай еднасці працоўных, ідэяй незамірымых супярэчнасцей паміж класам пролетарыята і класам буржуазіі. Гэта дазваляе аўтару выразіць свае тэмы праз вельмі вострыя канфлікты і сітуацыі. Наша крытыка правільна адзначала ўменне Эдуарда Самуйлёнка будаваць сюжэт, уменне спалучыць яркасць тэмы з высокай сюжэтнасцю мастацкага твора. Яго апавяданні носяць навелістычны характар. Прыгадаем хоць-бы апавяданне «Дачка эскадрона». Там спісла, але дынамічна даецца развіццё падзей у паступовым іх нарастанні. Канец навелістычны, нечаканы, але ён не надуманы, а зусім рэальны і арганічна звязан з усім папярэднім матэрыялам. Гэта—адна з дадатных рыс Эдуарда Самуйлёнка.

Аднак, часамі пісьменнік, гонячыся за цікавым сюжэтам і яркімі дзеямі, забываецца паказаць жывых герояў, даць моцныя і яркія характары. Схематызм вобразаў — асноўны недахоп шмат якіх апавяданняў гэтага зборніка Эдуарда Самуйлёнка. Да ліку такіх апавяданняў адносіцца і «Дачка эскадрона», і «Сон», і «Сустрэча», і «Урачыстая меса». Тут Самуйлёнка цікавяць больш самі падзеі, самі факты, а не людзі, не жывыя чалавечыя вобразы. І таму ў гэтых апавяданнях героі выступаюць суцэльнай шэрай масай. Яны адрозніваюцца адзін ад другога толькі тым, што носяць розныя імёны.

Наадварот, у тых апавяданнях, дзе аўтар канцэнтрыруе сваю ўвагу не столькі на падзеях, колькі на людзях, ён умее стварыць яркія і поўнакроўныя вобразы. Прыгадаем вобраз Франца Штангe з апавядання «Герой нацыі», альбо вобраз Лаўрэна з апавядання «Паляўнічае шчасце». Абодва яны дадзены дынамічна, пададзены ў сваім унутраным развіцці. Яны жыццёвыя і праўдзівыя, як жыццёвы і праўдзівы сам сюжэт апавяданняў.

Мова пісьменніка досыць багатая. Самуйлёнак не абмяжоўваецца «вясковым» лексіконам, ён пашырае сваю мову за кошт новага літаратурнага і жывога слоўніка. Праўда, на гэтым шляху ў Самуйлёнка і шмат няўдач: у апавяданнях шмат сустракаецца русізмаў, правінцыялізмаў і штучных зваротаў. Прывядзем некалькі прыкладаў: «зношаных бацінак», «абшырная дзева», «ён вышаў у карыдор», «я не зусім быў правы»! (А які, левы?), «па доўгу прысягі», «комкаючы ў руках пярчатку», «пасланых нам госпадам богам іспытаў», «злязай з нараў», «ключавыя амуты», «несуразны след», «вароты адчыніліся наўсцяж» (трэба насцеж), «сказаў палкоўнік пра сябе» (трэба сам сабе), «а ніколі матку не зачэпіць» (трэба—маткі), «ішлі за вадой» (трэба—па ваду).

Падводзячы вынікі, нельга не адзначыць яшчэ адной досыць характэрнай асаблівасці ў манеры пісьма Эдуарда Самуйлёнка. Пісьменнік умее карыстацца малюнкамі прыроды для таго, каб так ці іначай адцяніць характар, альбо самую падзею, прычым пейзаж арганічна звязан і выцякае з самага матэрыялу. Пейзаж ім выкарыстоўваецца ў двух напрамках — як кантраснае супроцьстаўленне і як параўнанне. Малюнак ціхай, спакойнай і сонечнай прыроды ў апавяданні «Дачка эскадрона» яшчэ больш узмацняе трагічнасць дзеі. Тут пейзаж выкарыстан у плане кантраснага супроцьстаўлення.

Для таго, каб падкрэсліць магутнасць, неабдымнасць, гордасць і сілу совецкай краіны і яе бясстрашных сыноў, Эдуард Самуйлёнак звяртаецца да мора. Традыцыйны вобраз мора, як магутнай і свабоднай стыхіі, умела выкарыстан пісьменнікам і ён лішні раз адцяняе і робіць больш хвалюючым і вострым сюжэт, вобразы і сітуацыі апавядання.

Зборнік апавяданняў Эдуарда Самуйлёнка — гэта хутчэй зборнік вострасюжэтных лірычных паэм у прозе, дзе не столькі (у большасці апавяданняў) паказаны самі дзеючыя асобы, колькі выказана пачуццё аўтара, які гаворыць аб падзеях і людзях усхвалявана і горача. І зборнік лішні раз падкрэслівае сцвярджэнне нашай крытыкі аб тым, што Эдуард Самуйлёнак—майстар сюжэта і вострых канфліктаў, майстар кароткіх апавяданняў навелістычнага характару з лірычным, калі можна так сказаць, ухілам. Але зборнік таксама паказвае і слабыя бакі пісьменніка: поруч з вобразамі, напісанымі жывымі і каларытнымі фарбамі, сустракаюцца часта і вобразы—схемы, за імёнамі якіх не адчуваеш жывых людзей, і як-бы горача аб іх ні гаварыў аўтар, яны застаюцца абстракцыямі.

Н. БЯЛЬКЕВІЧ.

„БАГАТАЯ НЯВЕСТА“

(МУЗЫКАЛЬНАЯ КАМЕДЫЯ ВЫТВОРЧАСЦІ «УКРАІНФІЛЬМА»)

Ворагі народа, арудаваўшыя ў совецкай кінематаграфіі, хацелі прывіць у свой час агіднейшую «тэорыю» аб тым, што тэмы аб калгаснай вёсцы не падыходзяць для кіно. Ворагамі народа глушыліся імкненні майстроў кіно паказаць соцыялістычны росквіт жыцця сёнешняга калгаса. І доўгі час мільённыя масы гледачоў не мелі магчымасці бачыць шчаслівае, радаснае жыццё калгаснікаў у вобразах кіномастацтва.

«Багатая нявеста» з'яўляецца першай карцінай у совецкай кінематаграфіі, якая ў радасных, захапляючых фарбах малюе жыццё сёнешняга калгаса і яго людзей. З экрана павеяла прасторам шырокіх ураджайных палёў, дзе кіпіць радасная жыватворная праца людзей, экран заражае гледача здаровым смехам калгаснай моладзі, якая жыве поўнакроўным, захапляючым жыццём. Яе жыццё можна параўнаць толькі з радаснай, звонкай песняй. І не дзіва, што ад пачатку да канца карціна прасякнута хвалюючымі аптымістычнымі песнямі.

«Багатая нявеста» — музыкальная камедыя. Паставіўшы карціну ў гэтым жанры, рэжысёр І. Пыр'еў і сцэнарыст Памешчыкаў разбілі яшчэ адно шкодніцкае сцвярджэнне, што быццам у камедыі не можа быць глыбокага зместу. Карціна ярка паказвае энтузіязм працы калгасных мас і разам з тым раскрывае тэму сродкамі, уласцівымі камедыйнаму жанру.

У аснову фільма ўзяты самы звычайны сюжэт. Калгасны рахункавод Кавынька і трактарыст Згара пакахалі адну і тую-ж дзяўчыну Марыну Лукаш. Праўда, каханне іх рознае. Кавынька кахае Марыну за 400 працадзён і за тое, што з такой «значительной женой» можна паехаць і ў Маскву і на курорт. Згара пакахаў Марыну, як прыгожую, любую дзяўчыну. Больш прыемным і блізкім для Марынкі было каханне Згары. Згару ўсё-такі захацелася даведацца — што ўяўляе сабою Марына, як калгасніца. Аб гэтым яму мог сказаць рахункавод. Кавынька размалёвае перад Згарай Марынку, як гультайку. Калі-ж Марына запытала Кавыньку аб працы Згары — Кавынька не пашкадаваў самых чорных фарбаў і для Згары. Толькі калгасны пуцявы выкрыў гэтую «страшэнную інтрыгу» Кавынькі. Праўда, Кавынька пасля і сам расказаў аб усім Марынцы. Часовае непаразуменне паміж Марынкай і Згарай скончылася любоўным прымірэннем іх у дзень вялікага, радаснага свята калгаснага ўраджаю.

Вось такая жыццёвая прастата сюжэта і дала магчымасць паказаць жыццё сёнешняга калгаса ва ўсёй яго маляўнічай прамяністасці. Адданыя працы, каханне, святочная радасць працы і каханне — гучаць у карціне, як прыгожая песня.

Звычайны летні вечар у калгасе. Пад вальс самадзейнага аркестра калгасная моладзь вучыцца танцаваць. Спакойны плаўны вальс перарастае ў бурны народны танец, узначалены старэнькім дзедам-вартаўніком. Вечар пераходзіць у ноч. У цёмных густых садах моладзь дае волю сваім глыбокім лірычным пачуццям. Уся гэтая лірычная сцэна зроблена з незвычайным тактам. Ніякай двухсэнсавай дэталі, ні пагрэтычнай пошласці няма. Кожны кадр вытрыманы ў тоне глыбокага пачуццёвага благародства. Бадай, нельга знайсці ў іншых фільмах падобных сцэн, дзе пачуцці кахання гучаць так чыста і ўзвышана.

Кадр з выдатнага фільма «Багатая нявеста». Марынка (арт. М. ЛАДЫНІНА) і Згара арт. (Б. БЕЗГІН).

Але нельга ні з чым параўнаць майстэрства рэжысёра і ў распрацоўцы сцэн уборкі. Гэтыя сцэны займаюць больш паловы ўсяго фільма і, тым не менш, кожны новы кадр глядач успрымае з узрастаючай цікавасцю. Гледача захапляе не толькі тэмпераментны дынамічны мантаж, а ў першую чаргу радасны энтузіязм працы, з якім сёнешнія калгаснікі працуюць на сваіх палях. Калі глядзіш сцэны уборкі, у памяці ажываюць яркія сталінскія словы: «Жыць стала лепш, жыць стала весялей... А калі весела жывецца — і работа спорыцца»... Гэтыя словы можна было-б паставіць эпіграфам да ўсёй карціны. З пачатку да канца карціна раскрывае іх у вобразах шчаслівага вясёлага жыцця калгаснага народа. Толькі вызваляны з сталінскай формулёроўкі, можна зразумець гэты кіпучы працоўны энтузіязм, які к канцу перарастае ў гімн радасці працы. Рэжысёр пазбегнуў усякай штучнасці і хадульнай патэтыкі, спалучыўшы паказ энтузіязму працы з цэлым камедыйным гумарам.

Багата ў чым дапамагла рэжысёру надзвычайна жыццёвая і разам з тым своеасаблівая трактоўка людзей. Скразным вобразам у карціне праходзіць жаночая брыгада Палагі Фёдараўны. Гледзячы на гэтых жанчын, можна падумаць, што яны толькі-што сыйшлі з палоцен Рубенса. Поўнакроўныя, здаровыя, жыццёрадасныя... Але, выбіраючы такія вобразы, рэжысёр нічога не запазычыў у Рубенса. Наша сёнешняе жыццё дало гэтыя вобразы, разгарнуўшася ў такіх сакавітых, поўнакроўных формах. І якой прыемнай, якой радаснай з'яўляецца праца ў руках гэтай брыгады... Вось чаму з такой цікавасцю і захапленнем успрымаюцца сцэны палявой уборкі. Фінальныя сцэны фільма раскрываюць святочную радасць людзей пасля летняй працы, забяспечыўшай ім заможнае жыццё. Іх шчасце — шчасце перамогі калгаснага ладу.

Вось колькі багатай жыццёвай сапраўднасці ў простым незамысловатым сюжэце карціны. І ў гэтым—вялікая ўдача фільма і яго творчага калектыва.

Трэба сказаць, што пастановачны і акцёрскі калектыў карціны нездарма адзначан высокімі ўзнагародамі ўрада СССР. Арт. Безгін (трактарыст Згара), арт. Ладыніна (Марынка), арт. Любезнаў (Кавынька), арт. Дмахоўская (Палага Фёдараўна) і інш.—усе яны майстэрска стварылі жывыя, поўнакроўныя вобразы сёнешніх калгаснікаў.

Вялікай увагі заслугоўвае музыка засл. дзеяча мастацтваў Дунаеўскага. Музыка, створаная на народных песнях украінскіх калгаснікаў, вылучаецца сваёй мілагучнасцю і прыгожасцю. Яна робіць фільм у поўным сэнсе музыкальным.

Трэба спадзявацца, што совецкая кінематаграфія разгорне гэты ўдалы пачатак у цэлую праграму выпуску высокаякасных карцін аб сёнешнім калгасным жыцці.

К. ГУБАРЭВІЧ.

ТРУБАЧ-ОРДЭНАНОСЕЦ

Чалавек, аб якім мы хочам расказаць, — не лётчык, не танкіст. Не, яго прафесія куды прасцейшая і на першы погляд у ёй рашуча нічога гераічнага няма. Ён трубач, радавы музыкант духавога аркестра.

Яму 47 год, ён ходзіць у чырвонаармейскай форме, таму што ён баец, і не першы год, а з дня арганізацыі Чырвонай Арміі. Ён — Васіль Нікіціч Шэрнін — уступіў у рады Чырвонай Арміі ў 1918 годзе, уступіў тут, на Заходнім фронце.

Малады баец з першых-жа дзён службы ў Чырвонай Арміі паказаў сябе храбрым, адважным воінам. Ён удзельнічаў у самых гарачых баях і аднойчы быў кантужан.

У паходзе, калі песня і музыка надаюць сілы і робяць крок больш цвёрдым і ўпэўненым, ён пераканаўся ў тым, як байцы любяць музыку. Тады ў яго і ўзнікла думка навучыцца іграць на адным з інструментаў, каб запоўніць досуг байцоў вясёлай музыкай.

Цяжка сказаць, чаму Васіль Нікіціч спыніўся іменна на трубе, чым яна прывабіла яго — ці гучнасцю асаблівай, ці сваёй саліднасцю. Ва ўсякім выпадку, хутка ў палку аб'явіўся свой трубач. Васіль Нікіціч не траціў і сваёй баявой кваліфікацыі, працоўжваў быць байцом, удзельнічаў у гарачых схватках, а ў вольныя гадзіны браў трубу. Байцы гадзінамі слухалі свайго ўлюбёнага трубача. Тады-ж скалаціўся і невялікі ваенны аркестр.

Скончылася грамадзянская вайна. Пачалася ўпартая ваенная вучоба ў мірных умовах. Камандаванне спыталася ў Васіля Шэрніна:

— А ты куды, трубач?

Ён не доўга думаў над адказам.

— Я застаюся.

І Шэрнін не дэмабілізаваўся. Было гэта ў 1922 годзе. З таго часу ён трубач ваеннага аркестра адной з слаўных часцей нашага сталічнага гарнізона. Хто з байцоў не ведае свайго Нікіціча? Яму зараз 47 год, але ён такі-ж малады і бадзёры, як і ў першыя дні прыходу ў Чырвоную Армію. Камандаванне клапатліва адносіцца да свайго старэйшага байца (зараз ён малодшы камандзір). Нядаўна ад часці прадаставілі яму кватэру. Карыстаецца ён усімі правамі камандзіра. Трубу сваю Васіль Нікіціч любіць з ранейшым юнацкім запалам і іграе на ёй з майстэрствам. І разам з байцамі, не гледзячы на свой салідны ўзрост, ён удзельнічае ў паходах, вучэннях і ніколі не адстае ад маладых. Аднойчы на манеўрах Васіль Нікіціч, дзякуючы сваёй расторопнасці, выратаваў цэлы табун коней. Акалічнасці патрабавалі ад яго, трубача, гераічных дзеянняў і ён, ні мінуты не вагаючыся, кінуўся насустрач небяспецы.

Не раз удзельнічаў Шэрнін у вялікіх ваенных парадах, калі паркам рабіў агляд вялікіх абаронных сіл краіны. Мёртвая цішыня парадната строя... І вось капельмейстар падае знак і дзесяткі магутных труб пачынаюць гучную пераможную песню. У гэтыя мінуты Васіль Нікіціч і яго труба — адно цэлае. Ён пяшчотна трымае яе ў сваіх руках і прымушае быць паслухмянай яго волі. З такой-жа любоўю іграе Шэрнін на чырвонаармейскіх вечарах, на плацу ў часе страявой вучобы. Любяць байцы свайго трубача, любяць яго пявучую трубу.

Скромны, просты чалавек, радавы совецкі музыкант нядаўна перажыў мінуты вялікай радасці. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР Васіль Нікіціч Шэрнін — трубач музвода, малодшы камандзір № часці — узнагароджан ордэнам «Знак Гонару». Гэта першы ў сталічным гарнізоне і сярод беларускіх музыкантаў трубач-ордэнаносец.

Еф. САДОЎСКІ.

КАЛГАСНЫ АНСАМБЛЬ ПЕСНІ І ПЛЯСКІ

Пачалося з таго, што сям'я калгасніка Бохана, вядомая ў калгасе пад назвай «музыкальнай сям'і», паехала ў Менск на алімпіяду мастацкай самадзейнасці і атрымала прэмію ў 900 рублёў. Галава сям'і — калгаснік Бохан — скрыпач, жонка яго, дачка і пляменніца — цымбалісты.

Калі прадстаўнік Дома народнай творчасці БССР прывёз у калгас прэміі, пачалася гутарка аб вялікім імкненні калгаснай моладзі (ды і не толькі моладзі) да мастацкай самадзейнасці. Былі названы прозвішчы некалькіх дзесяткаў калгаснікаў і калгасніц, якія маюць тыя ці іншыя мастацкія здольнасці.

Гэта прывяло да думкі аб арганізацыі калгаснага ансамбля песні і пляскі. Думка смелая. Актыўна падтрыманая комсамольскім калектывам калгаса, яна стала рэальнай і блізкай.

Так быў пакладзен пачатак арганізацыі ў калгасе «Ленінскі шлях», Дзяржынскага горсовета, першага ў БССР **калгаснага ансамбля песні і пляскі.**

Зараз ансамбль налічвае 37 чалавек і складаецца з харавога, танцавальнага і музыкальнага калектываў. Самаму малодшаму з удзельнікаў ансамбля гадоў шаснаццаць, самаму старэйшаму — Івану Носка — 68 год.

Два разы ў тыдзень збіраецца ансамбль на свае рэпетыцыі. На чале калектываў — найбольш здольныя калгаснікі. Агульнае кіраўніцтва ажыццяўляюць работнікі Дома народнай творчасці БССР.

Першыя заняткі паказалі, што ў калгасе **ёсць з кім працаваць** і што пры ўмове сістэматычнай дапамогі і кіраўніцтва можна стварыць сапраўды моцны самадзейны ансамбль. У Ліды Акаловіч, Ніны Лобач, Зіны Харлап, Юзіка Носка і інш. аказаліся добрыя галасы. Нікалай Іосіфавіч Харлап аказаўся надзвычай здольным гарманістам з выдатным слыхам. Было выяўлена і шмат добрых плясуноў.

У выніку за параўнальна кароткі час (чатыры месяцы) ансамбль падрыхтаваў каля дзесятка нумароў і два разы ўжо з вялікім поспехам выступаў перад калгаснікамі і чырвонаармейцамі. У рэпертуары ансамбля — вядомыя народныя песні «Ой, рэчанька», «Ой, у полі ніўка», «Хараша тая старонушка», «Як крыніца цячэ», «Едзе мілы ў армію Чырвоную», пляскі — «Крыжачок», «Двойка», «Лявоніха» і інш.

У выкананні асобных нумароў ёсць яшчэ недахопы, але наогул ансамбль знаходзіцца на правільным шляху, а ўпартая сістэматычная работа над рэпертуарам — лепшая гарантыя поспеху.

Дрэнна толькі, што ансамбль працуе пакуль-што без матэрыяльнай базы. Востра стаіць пытанне аб набыцці нацыянальных касцюмаў, некаторых музычных інструментаў (скрыпка, бубен). У дні выступленняў ансамбля ўсё гэта прыходзіцца пазычаць.

Пажаданняў і абяцанняў з усіх бакоў вельмі шмат. Менскі райана яшчэ ў канцы мінулага года абяцаў ансамблю дзве тысячы рублёў. 29 снежня былы загадчык райана Казлоўскі зрабіў прыгожы жэст—перавёў ансамблю тысячу рублёў. Але чэк не паспелі аформіць, ён застаўся... на наступны год і быў анулiраван.

Праўленне калгаса таксама абяцае тысячу рублёў, але грошай пакуль не мае. Старшыня Дзяржынскага горсовета тав. Вараб'ёў быў-бы вельмі рады бачыць калгасны ансамбль на ўсіх гарадскіх урачыстасцях, але дапамогі яму ніякай не аказвае.

Між тым, ансамбль калгаса «Ленінскі шлях» заслугоўвае дапамогі і ўвагі. Трэба дабіцца таго, каб да першамайскіх свят ансамбль мог выступіць, як моцная мастацкая арганізацыя, забяспечаная ўсім неабходным.

І. В.

ТВОРЧАЯ ПАЕЗДКА РАГАЧОЎСКАГА КАЛГАСНА-СОЎГАСНАГА ТЭАТРА

Калектыў Рагачоўскага калгасна-соўгаснага тэатра адчувае вялікую патрэбу ў творчай вучобе. Але на сваёй базе ў Рагачове тэатр пазбаўлен магчымасці знаёміцца з творчасцю іншых тэатраў, не мае кваліфікаваных педагогаў, якія-б дапамаглі тэатру ў творчай вучобе.

І вось, з мэтай атрымаць творчую дапамогу з боку лепшых майстроў сталічных тэатраў, калектыў выехаў у Менск, скарыстаўшы для гэтага свой 5-дзённы адпачынак.

Для Упраўлення па справах мастацтваў прыезд тэатра быў зусім нечаканым. Таму праграма творчых заняткаў была складзена спехам. Усё-ж калектыў Рагачоўскага тэатра за час знаходжання ў Менску атрымаў шмат карыснага.

За чатыры дні калектыў калгаснага тэатра прагледзеў «Непакойную старасць» і «Скупы» у пастаноўцы Белдзяржрамтэатра, «Суламіф» у пастаноўцы Яўрэйскага тэатра, кінофільм «Вялікі грамадзянін», зрабіў экскурсіі ў Дом Чырвонай Арміі і музей. Былі арганізаваны творчыя гутаркі з рэжысёрамі і вядучымі акторамі Беларускага і Яўрэйскага тэатраў аб прагледжаных спектаклях, дзве лекцыі: рэжысера Зорава — аб рабоце над спектаклем і Е. Рамановіча—аб гісторыі Белдзяржрамтэатра. Праведзена нарада з кіраўнікамі Упраўлення па справах мастацтваў аб рабоце і задачах калгасна-соўгаснага тэатра на далейшы час.

На нарадзе начальнік Упраўлення па справах мастацтваў тав. Патапейка паведаміў, што да XXI гадавіны Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі намячаецца арганізацыя ў Менску фестываля калгасна-соўгасных тэатраў БССР. Зразумела, што калгасна-соўгасныя тэатры БССР павінны разгарнуць соцыялістычнае спаборніцтва на лепшую падрыхтоўку да фестываля.

Творчая паездка калектыва Рагачоўскага тэатра з'яўляецца для ўсіх калгасна-соўгасных тэатраў прыкладам умелага выкарыстання дзён адпачынку. Трэба пажадаць, каб такія паездкі рабіліся ўсімі калгасна-соўгаснымі тэатрамі БССР.

Р. БАРЫСАЎ.

Мастацкая самадзейнасць ля мікрафона

У сувязі з падрыхтоўкай да выбараў у Вярхоўны Совет БССР Дом народнай творчасці арганізуе дванаццаць радыёперадач сіламі мастацкай самадзейнасці, у якіх прымуць удзел лепшыя калектывы мастацкай самадзейнасці БССР.

Перадачы пачнуцца 12 красавіка. Першымі выступяць калектывы Хойніцкай МТС.

Да дня выбараў у Вярхоўны Совет БССР рыхтуецца спецыяльная радыёперадача мастацкай самадзейнасці.

М. Модэль

„МІХАСЬ ПАДГОРНЫ“

У творчай рабоце над першай беларускай совецкай операй «Міхась Падгорны» сустрэліся таленавітыя мастакі—паэт Пятрусь Броўка і кампазітар Е. К. Цікоцкі.

Лібрэта Броўкі па сваіх мастацкіх якасцях мае значэнне арыгінальнага паэтычнага твора. Рэволюцыйны пафас, шчырасць пачуццяў, драматызм, песеннасць, мілагучны верш — уласцівасці лібрэта оперы.

Паэтычная мова лібрэта вобразная і каларытная, добра раскрывае лад думак і пачуццяў яго герояў. Яснай паэтычнай думкай прасякнут драматычны сюжэт «Міхася Падгорнага».

Лёс чалавечы — лёс народны — хвалюе паэта. Ён апавядае пра народнае гора і пакуты, пра крывавы агонь, які запаліла на зямлі імперыялістычная вайна. Паэт страсна апавядае пра воўчы закон капіталізма, пра магутную сілу золата, з дапамогай якога памешчыкі і капіталісты прыгняталі народ, пазбаўляючы яго ўсіх радасцей жыцця, нават шчасця кахання. Сутычкі Міхася з кулаком Закрэўскім — поўны драматызма. Адзіны выхад з паднявольнага жыцця — рэволюцыя, шлях якой паказалі Ленін і Сталін. Большэвік-падпольшчык Анішчук прынёс святло ленінска-сталінскага вучэння ў глухую вёску, а потым і на фронт. Анішчук гіне ў барацьбе з ворагамі, за народнае шчасце, але сонца Вялікай Кастрычніцкай рэволюцыі ўжо ўзыходзіць на Усходзе...

Верай у канчатковую перамогу соцыялістычнай рэволюцыі насычана лібрэта. Яно заканчваецца магутным заклікам:

Мы пераможам. Ленін нас вядзе.

Лібрэта ўзбагачаюць народныя песні, пляскі, абрады. Лібрэта мае багата лірычных і інтымных сцэн, якія ўзмацняюць драматызм падзей.

Броўка стварыў рэалістычны вобраз большэвіка-падпольшчыка Анішчука, сялянскага хлопца Міхася Падгорнага, Марысі, Ганкі, Закрэўскага і Агрызка. Нават некаторыя эпізадычныя персанажы маюць свае характэрныя рысы: баба-лапатуха, бацька Марысі, Пясоцкі і Вінцэнт Апочка.

У лібрэта яшчэ недапрацавана шостая карціна. У ім многа эпізадычных персанажаў, што ўскладняе работу кампазітара ў галіне глыбокай індывідуалізацыі партый і перагружае сюжэтную стройнасць рэчы.

На лібрэта П. Броўкі кампазітарам Е. К. Цікоцкім напісан эпічны твор, які хвалюе сваім драматызмам і музыкальнымі думкамі. У оперы дасягнуты арганічны сінтэз літаратурнага тэкста і музыкі.

Найбольш характэрнай стылявой асаблівасцю оперы з'яўляецца тое, што беларуская народная песня стала яе асноўным гарманічным і меладычным элементам. Народная песеннасць і глыбокая эмацыянальнасць афарбоўвае ўсю оперу «Міхась Падгорны». Высокая культура і яркая маляўнічасць аркестровага пісьма спалучаецца з нацыянальным каларытам музыкі. Прыгожасць і багацце народнай мелодыкі паслужылі асновай для стварэння дзівосных хораў оперы, асабліва жаночага хора «У зялёным, у садочку» (першы акт). Музыкальны сказ у оперы простый і выразны. Надзвычай выразныя і ясныя па сваёй думцы і меладычныя рэчытатывы.

Л. П. АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ — заслужаная артыстка БССР. Выканаўца партыі Марысі ў оперы «Міхась Падгорны».

Марыся (выконвае засл. арт. рэсп. Л. П. Александроўская) — паэтычны вобраз пакутуючай сялянскай дзяўчыны, якая сваім шляхам прышла да рэволюцыі, да разумення вялікай ленінскай праўды. Рэволюцыя вырашыла лёс усяго працоўнага народа і асабіста лёс Марысі. Рэволюцыя вярнула ёй шчасце, якое было растаптана кулацкім ботам Змітрака Закрэўскага і тымі цёмнымі сіламі, якія за ім стаялі.

Для музыкальнай абрысоўкі благародных і паэтычных пачуццяў Марысі, яе глыбокіх перажыванняў Цікоцкі знайшоў цёплыя і мяккія лірычныя фарбы, поўныя пяшчоты і драматычнай напружанасці.

Засл. арт. рэсп. Л. П. Александроўская выконвае партыю Марысі з вялікай шчырасцю і цеплынёй, захапляючы слухачоў сваім прывабным голасам і разумнай сцэнічнай трактоўкай вобраза.

Па паэтычнай сіле і мастацкай значымасці да вобраза Марысі набліжаецца вобраз Ганкі (выконвае артыстка Т. Н. Бярэзінец). Ганка — збіральны вобраз здаровай, жыццёрадаснай, працавітай сялянкі — «салдаткі». Ёй уласцівы народная мудрасць, гумар і народны гнеў. Ганка, як і мільёны працоўных жанчын, пакутуе ад цяжкога, горкага паднявольнага жыцця, ад імперыялістычнай бойні, якая адабрала ад яе мужа. Арыя Ганкі і яе дуэт з Марысяй, якім пачынаецца опера, пабудаваны на чароўнай сумнай мелодыі, поўнай народнага смутку і пакут.

У артысткі Бярэзінец выразны драматычны тэмперамент і на значным узроўні вакальная культура і сцэнічная тэхніка. Ёй удалося ўжо ў першым акце ясна намеціць мастацкія контуры чароўнага вобраза.

Міхась Падгорны (артыст Л. Ф. Штрыкуль) па замыслу — цэнтральная партыя оперы. Першы акт дае толькі экспазіцыю гэтага вобраза. Яго развіццё і станаўленне са звычайнага сялянскага хлапца ў мужнага, адданага рэволюцыянера адбываецца значна пазней. Аднак, арыя Міхася і яго меладычны рэчытатыў з Закрэўскім у першым акце падводзяць нас да разумення музыкальна-драматычнай лініі, руху думак і пачуццяў вобраза.

Арыя—літаратурны і музыкальна-тэматычны матэрыял—рысуе лёс беднага сялянскага хлапца, які, маючы ясны розум і здаровыя моцныя рукі, не можа знайсці сабе пры царскім ладзе месца ў жыцці. Кулак Закрэўскі забірае каханую дзяўчыну. Ён і апошні шнур зямлі адбірае, таму што «багаты ён... і суд яго...» Брат Міхася загінуў на вайне і самога Міхася «забяруць у салдаты, пагоняць з немцам ваяваць...» Міхась не апускае рук пад цяжкасцю жыцця. Пад уплывам Анішчука ён становіцца на шлях барацьбы за шчасце свайго народа, у якім бачыць вырашэнне і асабістага лёсу.

Партыю Міхася Цікоцкі дае ў задушэўнай, драматычна насычанай мелодыі арыі героя, у лірычным дуэце з Марысяй, у поўным страснай нянавісці музыкальным дыялагу з Закрэўскім, у лейтматыве Міхася, які створан на аснове песні «Ты чырвона каліна».

Артыст Штрыкуль, які выконвае партыю Міхася, валодае мілагучным, свежага тэмбра драматычным тэнарам. Ён добра спяваў арыю Міхася і лірычны дуэт з Марысяй, раскрываючы перажыванні і пачуцці героя. Менш яркі Штрыкуль у музыкальным дыялагу з Закрэўскім. У эмацыянальнай палітры актора яшчэ мала страснай нянавісці, якая ўласціва адносінам Міхася да Закрэўскага.

Змітрок Закрэўскі (В. В. Каліноўскі) у першым акце оперы не мае яшчэ выразнага музыкальнага матэрыялу. Яго развіццё адбываецца ў наступных карцінах. Але трэба адзначыць, што ў тых музыкальных сказах, якія артыст выконвае ў першым акце, мала вастрыні, звераватасці і тупасці, якія ўласцівы літаратурнаму вобразу Закрэўскага. У артыста Каліноўскага на канцэрце слаба гучалі ніжнія рэгістры голаса, што выклікана занадта нізкай тэсітурай партыі ў асобных месцах.

Надзвычайна добрае ўражанне пакінула выкананне артыстам І. А. Мурамцавым партыі Анішчука. Музыкальныя дыялагі Анішчука ў першым акце напісаны кампазітарам з вялікім тэмпераментам і мастацкім густам.

У выкананні эпізадычнай партыі бацькі Марысі артыстам Белавым ёсць элементы правінцыяльнага найгрышу і непатрэбнага гратэску.

Вельмі добрае ўражанне пакінулі хор і аркестр оперы. Хормейстар Сцяпанаў за параўнаўча невялікі тэрмін здолеўператварыць хор оперы ў культурную вакальную адзінку.

Дырыжэр М. Э. Шнэйдэрман з мастацкім тактам і густам раскрыў партытуру твора. Нягледзячы на неспрыяльнасць ўмоў вядзення оперы, М. Э. Шнейдэрман, удумліва раскрываючы музыкальны замысел кампазітара, здолеў дабіцца дружнага ансамбля, упэўненага вядзення хора і аркестра і добрага акампанімента салістам.

Самай яркай і музыкальна-насычанай часткай першага акта оперы з'яўляецца фінал, у якім удзельнічаюць усе ансамблі і салісты. Фінал насычан рэволюцыйным пафасам, агністай страсцю і хвалюючым драматызмам. Ён быў выканан калектывам оперы з вялікім уздымам і творчым натхненнем.

Мы абмежаваліся кароткімі папярэднімі заўвагамі аб лібрэта Броўка і першым акце оперы Е. К. Цікоцкага, які паказан грамадскасці Менска. Опера яшчэ знаходзіцца ў працэсе напружанай, дружнай творчай работы кампазітара, паэта і калектыва тэатра. Таму рана рабіць разгорнутую ацэнку гэтага твора. Аднак і тое, што мы пачулі ў канцэртным выкананні тэатра, дае нам права вітаць тт. Цікоцкага, Броўку і калектыў Опернага тэатра з поспехамі ў галіне стварэння беларускай совецкай оперы.

З'яўленне оперы «Міхась Падгорны» — вялікае дасягненне беларускага совецкага мастацтва.

Адказны рэдактар І. ГУРСКІ.

Друкарня «Звязды». Газета «Літаратура і мастацтва» выходзіць адзін раз у пяцідзёнку. Адрас рэдакцыі газеты: Менск, Совецкая 68, Дом пісьменніка. Тэлефон 25-394. Уп. Галоўлітбела № 4295.